

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PEDAGOĢIJAS NODAĻA

**ĢIMENES UN PIRMSSKOLAS SADARBĪBA 4 - 5 GADUS
VECU BĒRNU AUDZINĀŠANĀ**

KVALFIKĀCIJAS DARBS

Autors: **Sandra Piņķe-Finka**
Stud. apl. sp14050

Darba zinātniskais vadītājs: Mg.paed., Mg.phil. LU
PPMF PN lektore Ē.Lanka

RĪGA
2017

ANOTĀCIJA

Darba autors: Sandra Piņķe-Finka

Zinātniskā darba vadītājs: Mg.paed., Mg.phil. LU PPMF PN lektore Ē.Lanka

Darba tēma: Ģimenes un pirmsskolas sadarbība 4 - 5 gadus vecu bērnu audzināšanā

Darba apjoms: 74 lapaspuses

Atslēgvārdi: ģimene, pirmsskola, audzināšana, sadarbība

Pētījuma mērķis: izpētīt ģimenes un pirmsskolas sadarbības aspektus audzināšanas procesā

Pētījuma objekts: audzināšanas process ģimenē un pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: 4 - 5 gadus vecu bērnu audzināšana

Pētījuma jautājums: kādi ģimenes un pirmsskolas sadarbības aspekti vislabāk veicina 4 - 5 gadus veca bērna personības attīstību?

Pētījuma uzdevumi:

- analizēt audzināšanas jēdziena būtību un noskaidrot audzināšanas procesa specifiku pirmsskolas izglītības iestādē
- izpētīt 4 – 5 gadus vecu bērnu attīstības likumsakarības
- analizēt audzināšanas iespējas un grūtības ģimenē un ģimeņu audzināšanas stilus
- noskaidrot, kādi faktori veido pirmsskolas skolotāja kompetences
- analizēt sadarbības jēdziena būtību, sadarbības mērķi, uzdevumus un formas pirmsskolas izglītības iestādē
- veikt ģimeņu anketēšanu un intervijas ar 2 pirmsskolas izglītības iestādes skolotājiem
- analizēt datus, izvērtēt ģimeņu sadarbības vēlmes un sniegt ieteikumus

Kvalifikācijas darbs „Ģimenes un pirmsskolas sadarbība 4 – 5 gadus vecu bērnu audzināšanā” ir velēts tēmai, kuras izpētēs gaitā tika izziņāts audzināšanas jēdziena skaidrojums, 4 – 5 gadus vecu bērnu raksturojums, audzināšanas process pirmsskolā un ģimenē, sadarbības jēdziena skaidrojums, veiktas intervijas un vecāku anketēšana un sniegts datu pedagoģiskais vērtējums. Pirmsskolas vecuma posms ir bērna dzīves periods, kurā bērns strauji attīstās. Īpaši tas notiek tieši 4 – 5 gadu vecumā, kad iezīmējas pirmās personības un patstāvības īpašības. Pētījumā tiek izziņātas ģimenes un pirmsskolas sadarbības un audzināšanas ietekme uz bērniem un viņu attīstību.

Problēma eksistē arī tāpēc, ka nereti ģimene neapzinās savas audzināšanas sekas, kā arī pirmsskolā audzināšanas procesā var piedalīties nekompetents skolotājs. Tikai ģimenes ciešā saistībā ar pirmsskolu var veicināt pareizu bērnu attīstību. Ļoti svarīgi, lai ģimenes un pirmsskolas sadarbība būtu mērķtiecīga un apzināta abpusēji orientēta, lai tā sekmētu bērna vispusīgu attīstību.

ANNOTATION

Graduation work: Cooperation of Family and Pre-school for 4-5 Years old Children's Upbringing

Author: Sandra Pinke-Finka

Academic superior: Mg.paed., Mg.phil., lektore Erika Lanka

Scope of work: 74 pages

Keywords: Family, pre-school, upbringing, cooperation

Research aim: To study the cooperation of family and pre-school upbringing

Research object: 4-5 Years old Children's Upbringing

Research object: Upbringing process in pre-school and family

Research question: What family and pre-school cooperation aspects best promote the child's personality development?

Research tasks:

- analyze the concept of upbringing and upbringing process to find out the specifics of pre-primary education;
- explore the 4-5 year-old children's development regularities;
- analyze upbringing opportunities and difficulties in the family and family parenting styles;
- explore what factors account for preschool teacher competence;
- analyze the concept of co-operation, co-operation objective, tasks and forms of pre-school education;
- make family questionnaires and interviews with two pre-school teachers;
- analyze data to evaluate the cooperation of families wishes and make recommendations

Qualification work “Cooperation of Family and Pre-school for 4-5 Years old Children's Upbringing” is dedicated to research to analyze the concept of upbringing, explore the 4-5 year-old children's development, explore upbringing process in pre-school and family, analyze the concept of co-operation, make families questionnaires and questionnaires pedagogical research Pre-school stage is period in child’s life, when child develop rapidly. Particularly, it happens when child is 4 – 5 years old, which marks the first personality and independence properties. The research explores the family and pre-school upbringing impact on children and their development..

The problem also exists because the family is often not aware of their upbringing consequences as well as pre-school upbringing can participate incompetent teacher. Only close family connection with the pre-school can contribute to the proper development of children. Very important for the family and pre-school co-operation should be purposeful and deliberate mutually oriented in order to promote the comprehensive development of the child.

SATURS

Ievads.....	1
1. Audzināšanas jēdziena būtība. Audzināšanas procesa specifika pirmsskolas izglītības iestādē.....	3
1.1. Audzināšanas jēdziena skaidrojums.....	3
1.2. Audzināšanas procesa specifika pirmsskolas izglītības iestādē un audzināšanas mērķis.....	5
1.3. Audzināšanas uzdevumi.....	8
2. 4 – 5 gadus vecu bērnu personības attīstības raksturojums	11
3. Audzināšana mūsdienu ģimenē.....	19
3.1. Audzināšanas grūtības ģimenē	19
3.2. Ģimeņu audzināšanas stili.....	21
4. Audzināšana mūsdienu pirmsskolā un skolotāja kompetences.....	26
4.1. Skolotāja kompetences kā svarīgs audzināšanas procesa nosacījums	26
4.2. Audzināšanas process pirmsskolā kā kompetenču pilnveides iespēja	27
5. Sadarbība un tās realizācijas gaita.....	31
5.1. Sadarbības jēdziena skaidrojums	31
5.2. Sadarbības mērķis un uzdevumi.....	32
5.3. Sadarbības formas	34
6. Ģimenes un pirmsskolas sadarbība pirmsskolas izglītības iestādes „X” 3. grupā	36
6.1. Pētījuma organizācija	36
6.2. Pētījuma bāze	36
7. Pētījuma gaita.....	38
7.1. Anketēšana	38
7.2. Anketu rezultāti	40
8. Ģimenes sadarbības vēlmju un ieteikumu analīze	52
Nobeigums.....	56
Izmantotā literatūra.....	57
Pielikumi.....	58

IEVADS

Latvijas valsts izglītības sistēmas mērķis paredz, ka veiksmīgas audzināšanas galarezultātā veidojas brīva, garīgi un fiziski attīstīta, kultūras bagāta un radoša personība. Jau no pašas bērnības bērns tiek mācīts un audzināts. Iesākumā tas noris ģimenē, tikai vēlāk bērnam augot, audzināšanas uzdevumus pārņem arī pirmsskola. Ģimene ir bērna pirmā skolotāja un pieredzes nodevēja. Ģimene māca bērniem tos, kas ir slikts un labs, sniedz zināšanas par apkārtējo pasauli, palīdz attīstīt dažādas noderīgas prasmes. Nevar apgalvot, ka ģimenes audzināšana ir labāka vai sliktāka par audzināšanu pirmsskolā. Jo visi vecāki nevar būt apveltīti ar pedagoģisku domāšanu. Toties skolotāji gan ar šādu domāšanu ir apveltīti. Pirmsskola pēc savas būtības īsteno tos pašus uzdevumus, ko ģimene, tikai pirmsskolā audzināšanas process norisinās sistematizētāki un organizētāki. Pirmsskolā audzināšanas process norit pēc dažādām vadlīnijām kā izglītības programma, mācību saturs, mācību metodika un uzdevumi. Visus iepriekš minētos faktorus var nodēvēt vienā kopējā jēdzienā – didaktikā. Jo tieši didaktika ir tā, kas visspilgtāk raksturo audzināšanas procesa būtību pirmsskolā.

Tomēr var apgalvot, ka audzināšana ir bijusi un būs mūžīga, jo kamēr vien pastāvēs cilvēce, tikmēr pastāvēs arī audzināšana. Mainoties sabiedrībai un tās prasībām, ir mainījusies arī audzināšana. Ja senatnē audzināšana bija vien iepriekšējās paaudzes pieredzes nodošana jaunajai paaudzei, tad strauji attīstoties sabiedrībai, ražošanas apjomam un tehnoloģijām, nākas nereti secināt, ka audzināšana vairs nav tāda, kāda tā bija senāk. Pirmsskolai aizvien vairāk nākas uzņemties tos uzdevumus, kurus būtu jāīsteno ģimenei. Tomēr vecāku aizņemtības dēļ, nereti pirmsskola bērniem ir kā otrās mājas, un pirmsskolai nākas uzņemties lielāko daļu audzināšanas uzdevumu. Tomēr mainoties sabiedrībai, mainās arī vecāku audzināšanas stili un metodes, kuru rezultātā bērna attīstība ir kvalitatīva, vai pretēji – bērns degradējas. Tādējādi nākas secināt, ka ģimene nereti nespēj tikt galā ar saviem bērniem un lūdz pirmsskolas palīdzību. Un pirmsskolai ir jābūt atbalsta punktam gan bērniem, gan viņu vecākiem. Un tikai veiksmīgas ģimenes un pirmsskolas sadarbības rezultātā veidosies pozitīva personība ar tās daudzpusīgām raksturojošām īpašībām.

Pētījuma mērķis: izpētīt ģimenes un pirmsskolas sadarbības aspektus audzināšanas procesā

Pētījuma objekts: audzināšanas process ģimenē un pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: 4 - 5 gadus vecu bērnu audzināšana

Pētījuma jautājums: kādi ģimenes un pirmsskolas sadarbības aspekti vislabāk veicina 4 - 5 gadus veca bērna personības attīstību?

Pētījuma uzdevumi:

- analizēt audzināšanas jēdziena būtību un noskaidrot audzināšanas procesa specifiku pirmsskolas izglītības iestādē;
- izpētīt 4 – 5 gadus vecu bērnu attīstības likumsakarības;
- analizēt audzināšanas grūtības ģimenē un ģimeņu audzināšanas stilus;
- noskaidrot, kādi faktori veido pirmsskolas skolotāja kompetences;
- analizēt sadarbības jēdziena būtību, sadarbības mērķi, uzdevumus un formas pirmsskolas izglītības iestādē;
- veikt ģimeņu anketēšanu un intervijas ar pirmsskolas izglītības iestādes vadītājiem;
- analizēt datus, izvērtēt ģimeņu sadarbības vēlmes un sniegt ieteikumus

Pētījuma metodes:

- Literatūras studēšana;
- Intervijas;
- Anketēšana;
- Datu analīze un to apkopošana

Pētījuma bāze:

Rīgas X pirmsskolas izglītības iestādes 3. vecākās grupas audzēkņi, grupas bērnu vecāki, pirmsskolas skolotāji, divu Rīgas pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājas.

1. AUDZINĀŠANAS JĒDZIENA BŪTĪBA. AUDZINĀŠANAS PROCESA SPECIFIKA PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

1.1. Audzināšanas jēdziena skaidrojums

Audzināšanas jēdzienu un būtību ir pētījuši un centušies izskaidrot dažādi pedagoģijas zinātnieki kā V. Zelmenis, D. Lieģeniece, A. Špona, I. Jurgena, A. Dauge, A. Adlers, K. Rodžers, A. Maslovs, Ļ. Vigotskis, A. Bandura, L. Kolbergs, M. Montesori u.c.. Ļoti interesanta pieeja ir tieši V. Zelmenim, kurš ir audzināšanu ir izpētījis kontekstā ar pedagoģijas zinātne, didaktiku, izpētot kādi komponenti un uzdevumi veido visas šīs zinātnes. Kā arī V. Zelmenis ir izpētījis pašu audzināšanas teoriju, izpētot audzināšanas mērķus un uzdevumus, kā arī skolotāja profesiju.

„Audzināšana ir mūžīga, tikpat cieši ar cilvēka dzīvi saistīta parādība, kā valoda, tiesiskās un valsts dzīves formas, saimniecība, māksla un reliģija. (..) Vecvecas, jau sen izmirušas tautas mums ir atstājušas savas audzināšanas gudrības un mākslas mācības un padomus” (2, 83). Cilvēces pirmsākumos audzināšanas process noritēja caur darba kultūru, nevis ar tiešām intelektuālām zināšanām. Tēvi ierādīja saviem dēliem dažādus amatus, piemēram, kopīgi medījot vai zvejojot. Savukārt mātes kopā ar meitām uzturēja ģimenes pavardu un rūpējās par labklājību, allaž vajadzēja uzmanīt vai mītne bija kārtība un apģērbs bija tīrs. Šāda pieredzes nodošana radās no nepieciešamības izdzīvot. Tādējādi tiek izprasts, ka tieši pieredzes nodošana un pārņemšana sagatavoja jauno paaudzi turpmākajai dzīvei, kā arī pacēla to līdz sava laikmeta civilizācijas attīstības līmenim. Ielūkojoties senatnē, tad pieredzes pārņemšana bija salīdzinoši vienkārša – bērni dzīvei nepieciešamās prasmes apguva vērojot un atdarinot pieaugušos. Bet attīstoties gan sabiedrībai, gan rūpniecībai, pieredze kļuva aizvien plašāka. Līdz ar tās paplašināšanos, kļuva aizvien sarežģītāks tās nodošanas process. „Audzināšana radās reizē ar sabiedrības vēsturisko attīstību, un mainoties laikmeta politiski ekonomiskajai situācijai, veidojās audzināšanas mērķi, saturs, metodes un formas” (4, 8). Tāpēc izveidojās audzinātāja jeb kā to zina mūsdienās – skolotāja profesija. Pirmie skolotāji bija vienkārši sabiedrības locekļi, kuriem bija plašāka pieredze, kā arī tie sabiedrības locekļi, kuri veiksmīgāk spēja nodot pieredzi tālāk. Izveidojoties skolotāja profesijai, audzināšanas process un saturs kļuva daudz strukturētāks, tādējādi tika izpētīti un izzināti audzināšanas procesa likumsakarības un praktiskā pieredze. Tādējādi izveidojās pedagoģijas zinātne, ko vēl aizvien nebeidz pētīt.

Audzināšanas definīciju ir centušies izskaidrot dažādi pedagoģijas zinātnieki, tomēr visi vienojas vienā – tā ir mērķtiecīga pieredzes nodošana un sagatavošana turpmākajai dzīvei. Darba

autore piekrīt V. Zelmeņa izteiktajam audzināšanas jēdziena skaidrojumam. „Audzināšana vārda plašā nozīmē aptver divas savstarpēji saistītas sabiedriskas parādības: iepriekšējo paaudžu pieredzes nodošanu un cilvēka personības attīstības mērķtiecīgu vadīšanu” (15, 5). Savukārt I. Jurgena pievieno vēl trešo nozīmi – speciālo, kuras rezultātā cilvēkam veidojas estētiskie priekšstati. Tādējādi piekrītot gan V. Zelmeņa, gan I. Jurgenas izteiktajiem audzināšanas skaidrojumiem, tiek izprasts, ka audzināšana aptver gan pieredzes nodošanu, gan personības veidošanu, gan estētisko audzināšanu. Darba autore darba sākuma jau aplūkoja pieredzes nodošanu senatnē, bet būtiskāk, tā ir jāaplūko mūsdienu kontekstā, kad gan sabiedrība, gan rūpniecība ir krietni progresējusi. Tāpēc var piekrist I. Jurgenas vārdiem, ka mūsdienās audzināšana ir kļuvusi par sarežģītu, ilgstošu un nepārtrauktu cilvēku sadarbību. Turklāt audzināšana ir darbība, kura izriet no fiziska vai garīga darba, psihiskām aktivitātēm. Tādējādi var izprast, ka audzināšana kā darbība aptver trīs funkcijas, kuras uzstāda jaunā paaudze – pasargāt, atbalstīt un sekmēt bērna attīstību. Pasargāšanas funkcija nodrošina vidi, kura spēj nodrošināt bērna brīvu un sekmīgu attīstību, proti, mājvieta, ēdiens, drošība. Atbalstīšanas funkcija nodrošina fizisko un garīgo vidi, kura spēj apmierināt bērna fiziskās, psiholoģiskās un sociālās vajadzības. Savukārt sekmēšanas funkcija ir viena no sarežģītākajām. Tā aptver mijiedarbību jeb savstarpējas attiecības, kuru pamatā ir uztveršana, vērtēšana un ietekmēšanās saskarsmē un darbā. Nododot pieredzi mūsdienu jaunajai paaudzei ir svarīgi dot zināšanas par apkārtējo pasauli – darbu, sabiedrību un dabu, kā arī prasmes un iemaņas, kuras ir nepieciešamas sekmīgai turpmākajai dzīvei. Tomēr mūsdienu kontekstā audzināšana aptver arī personības veidošanu. Tāpēc var apgalvot, ka lai audzināšana būtu sekmīga un jēgpilna, ir nepieciešams izprast audzināšanas procesa būtiskākās iezīmes. Kā galvenais ir tās nepieciešamība, bez audzināšanas nebūtu iespējama sabiedrības attīstība un progress. Var apgalvot, ka audzināšana ir sabiedriska norise, tādēļ var teikt, ka tā ir arī sociāli nosacīta, tā iezīmē konkrētas sabiedrības raksturu, prasības un uzvedību. Turklāt mūsdienu kontekstā būtiska loma ir audzinātājam jeb skolotājam, jo aizvien vairāk progresējot sabiedrībai, tieši mācību iestādes uzņemas lielāko audzinātāja lomu. Tomēr V. Zelmenis vērš uzmanību tam, ka audzināšana ir abpusējs process – viens ar otru mijiedarbojas gan audzinātājs, gan audzināmais. Turklāt audzināmais ir dzīva un cilvēciska būtne, nevis plastisks materiāls, tāpēc audzināšanas procesā nākas pielāgoties dažādām situācijām. Tas nozīmē, ka audzināmais ne vienmēr var pakļauties audzinātāja uzskatiem, var notikt viedokļa nesakritība un dažādas konfliktsituācijas. Tomēr šīs pretrunas ir jāpārvar, tās pārvarot, notiek personības attīstība. Tomēr der atcerēties, ka audzināšana ir vadāmi atgriezenisks

process, kurā nodotā informācija atgriežas pie sākotnējā sniedzēja, kurš savukārt izvērtē vai tā ir bijusi kvalitatīva. „Pedagogs ir vides daļa ar savu vērtību sistēmu, kā vidutājs makrovides un mikrovides materiālās un garīgās kultūras iedzīvināšanā. Viņš ir arī palīgs un pastarpinātājs bērna vērtību veidošanās procesā” (6, 4). Ar to var saprast, ka, lai gan bērnam ģimene ir vistuvākais atbalsta punkts un pirmais pieredzes nodošanas avots, nereti šie uzdevumi mūsdienu sabiedrībā ir jāveic tieši pedagogiem. Aizvien vairāk progresējot sabiedrībai, kultūrai un ražošanas apjomiem, aizvien vairāk pieaug pirmsskolas uzdevumi. Pašlaik aizņemtās sabiedrības ietekmē, pirmsskolai ir jāuzņemas tie uzdevumi, kuri būtu jāīsteno ģimenei, piemēram, sabiedrisko normu vai kultūrhigiēnisko prasību apgūšana. Tādēļ audzināšanas procesam kļūstot aizvien sarežģītākam, nākas izprast kādu vēlamo rezultātu gan pirmsskola, gan ģimene vēlētos sasniegt, nākas uzstādīt audzināšanas mērķi, kuram pakārtot visu audzināšanas procesu.

1.2. Audzināšanas procesa specifika pirmsskolas izglītības iestādē un audzināšanas mērķis

Audzināšanai nebūtu jēgas un tā būtu bezmērķīga, ja netiktu noteikts audzināšanas mērķis. „Mērķis – tas uz ko tiecas, kas nepieciešams, ko būtu vēlams īstenot. Mērķa jēdziens, pamatojoties uz filozofisko mērķa izpratni ir ideāls priekšstats par gaidāmo darbības rezultātu” (4, 84). Bez audzināšanas mērķa nevar noteikt konkrētus audzināšanas uzdevumus un līdzekļus. Savukārt no tā kāds tiks noteikts audzināšanas mērķis, tiks pakārtots viss audzināšanas process. Vadošie pedagogijas zinātnieki, tai skaitā arī V. Zelmenis uzskata, ka galvenais audzināšanas mērķis pedagogijā ir daudzpusīga un harmoniski attīstīta personība. V. Zelmenis personību definē kā cilvēku, kuram ir savas sociālas un individuālas vajadzības, kuras regulē prāts, griba un jūtas. Personībai ir savas intereses, zināšanas un prasmes, kā arī tai ir noteikts temperaments un raksturs (Zelmenis, 1991). Savukārt Ā. Karpova personībai piedēvē individualitāti, proti, personība par personību var veidoties apkārtējo cilvēku ietekmē – personība tiek novērtēta un tā atbild uz šādu reakciju (Karpova, 1998). Turklāt personībai ir izteikts apzinīgums – no sākuma tā apzinās savu individuālo esamību un tikai pēc tam pakāpeniski apzinās savu sociālo lomu apkārtējā sabiedrībā. Turklāt jāveidojas tādai personībai, kura ir savas zemes patriots, sociāli aktīva, kultūras bagāta un darbaspējīga. Šāda personība ir ne tikai pilnvērtīgs sabiedrības loceklis, bet arī izteikti humāns pret apkārtējiem cilvēkiem un apkārtējo pasauli. Turklāt nepastāv viens konkrēts audzināšanas mērķa modelis. Tas ir jāizvēlas katram cilvēkam individuāli, respektējot viņa fiziskās un psihosociālās

spējas, kā arī piemērojot atbilstošus uzdevumus, metodes un līdzekļus. Tomēr, lai sasniegtu audzināšanas mērķi, ir jāpaiet ilgam un sarežģītam periodam. „Ceļš uz daudzpusīgu un harmonisku personību ir garš un sarežģīts. Tas sākas jau pirmsskolas vecumā, turpinās skolā un neapstājas arī pēc tās beigšanas – kamēr cilvēks dzīvo, tas cenšas sevi pilnveidot” (15, 16). Tas nozīmē, ka katrā cilvēka dzīves posmā tiek uzstādīts jauns audzināšanas mērķis, tikai pakāpeniski augot un attīstoties, tas kļūst aizvien sarežģītāks un mērķtiecīgāks. Savukārt, lai personība būtu harmoniska un daudzpusīga, tā ir jāattīsta, īstenojot vairākus savstarpēji saistītus uzdevumus – ir jā rūpējas par fizisko attīstību, jānodrošina kvalitatīva izglītība, jāradina ievērot sabiedrībā pieņemtās vispārzināmās sadzīves un morāles normas, jāveido mīlestība pret darbu un savu dzimteni, jāradina būt humānam ar pareiziem priekšstatiem. Ar „daudzpusību” galvenokārt var izprast cilvēka intelektuālās zināšanas, savukārt „harmoniskums” aptver gan intelektuālās zināšanas, gan empātisko un estētisko skatījumu. Tomēr darba autore vēlas uzsvērt, ka personība pati no sevis nerodas un nevar pastāvēt. Personība iezīmējas divējādi, no diviem faktoriem, kuri viens otru papildina. Viens no tiem ir bioloģiskais faktors, kurā cilvēks pēc savas būtības ir bioloģiska būtne, kuras attīstību nosaka iedzimtība, augšana, vairošanās u.c. Otrs faktors – cilvēks ir sociāla būtne, kura var rasties sociālo, psiholoģisko un pedagoģisko faktoru ietekmē. Turklāt visi šie faktori ietekmējas uz bioloģiskajiem faktoriem.

Pirmsskolas izglītības mācību satura programmā kā mērķis tiek definēts: „Mērķis: sekmēt bērnu vispusīgu un harmonisku attīstību, ievērojot viņu attīstības likumsakarības un vajadzības dzīvei nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvē, pamatojoties uz pozitīvas attieksmes veidošanu un mācīšanos darot” (17, 6). Pirmsskola apvieno visus šos faktoros, savukārt pedagoģiskais process organizē un regulē bērna daudzveidīgas darbības, ievērojami paātrinot viņa personības attīstību sava laikmeta ideālam. Katrai sabiedrībai un laikmetam ir izvirzīti savi audzināšanas mērķi un personības ideāli. To kā attīstīsies personība ir grūti paredzēt, tomēr izvirzot audzināšanas mērķus un uzdevumus, ir iespējams virzīt tās attīstību vēlamā virzienā. D. Lieģeniece uzskata, ka ir trīs teorētiski modeļi attīstības mijiedarbībā ar audzināšanu. Pirmajā attīstību skaidro kā audzināšanas mērķi. Tas nozīmē, ka cilvēkam piedzimšanas brīdī ir dotas noteiktas spējas, savukārt bioloģiskie procesi norit pakāpeniski dzīves laikā. Bet psihosociālo attīstību var sekmēt daudzu atsevišķu, bet savstarpēji saistītu procesu rezultātā. Otrajā attīstība ir kā audzināšanas priekšnosacījums. Tas nozīmē, ka cilvēka darbības, spējas un zināšanas ir atbilstoši vecumposmam, balstoties uz iepriekšējo pieredzi. Savukārt trešajā modelī attīstība ir audzināšanas mērķis. Tas nozīmē, ka ir nepieciešama cilvēka socializācija, lai tas varētu attīstīties uz nākamo pakāpi, nevis regresētu. (D.

Lieģeniece, 1999) Tas nozīmē, ka būtiska loma personības attīstībā ir sociālajai videi. Sociālajā vidē cilvēkam izvirzās vajadzības un intereses. Savā būtībā cilvēks kā personības vēlas kaut ko sasniegt, iegūt vai izdarīt, kā rezultātā veidojas viņa attieksme pret lietām un parādībām, izvērtējot tās subjektīvi un emocionāli. Cilvēka vajadzības iedalās divās daļās – garīgajās un materiālajās. Materiālās vajadzības ir radušās no bioloģiskajām vajadzībām, proti, no vajadzības izdzīvot. Kā materiālās vajadzības cilvēkam primāri ir vajadzīgs gaiss, ēdiens, apģērbs, mītne u.c. lietas, kuras ir nepieciešamas komfortablai dzīvei. Savukārt garīgās vajadzības vairāk iezīmējas kā empātiskas. Tās izpaužas kā vēlme izzināt lietu īstenību, gūt estētisko gandarījumu, sniegt jaunrades iespējas, kā arī pilnveidot savu personību. Tomēr cilvēkam kā personībai ir ļoti liela vēlme pēc saskarsmes, kas izpaužas kā vēlme draudzēties, būt sabiedrībā, vēlāk jau iegūt dzīvesdraugu. Vientulība ir viens no smagāk pārciešamajām sajūtām. Tāpēc darba autore vēlas uzsvērt, ka izolēšana kā soda veids nav tas efektīvākais. Turklāt nereti vecāki sava bērna sodīšanai izvēlas tieši šādu soda veidu, proti, likt kaktā. Bet bērns, kurš ir ielikts kaktā, iekšēji cieš, viņā norisinās pretrunas par izdarīto un pret vecākiem. Ieteicamāk būtu pārrunāt ar bērnu notikušo, jo sarunas gaitā bērns var izprast savas rīcības sekas, nekā tas būtu izolējot viņu no apkārtējiem.

Kā jau iepriekš tika minēts, tad cilvēku kā personību, raksturo arī viņa zināšanas. Bērna ienākšanu pasaulē var salīdzināt ar baltu lapu – tā ir balta tikai tik ilgi, kamēr tā netiek aizkrāsota. Līdzīgi ir ar bērnu – bērns pasaulē ienāk bez jebkādam zināšanām, tāpēc gan vecākiem, gan pedagogiem šīs zināšanas ir jāsniedz. Visintensīvāk tas noris tieši pirmsskolas vecumā, apmeklējot pirmsskolu. Bērniem caur rotaļnodarbībām tiek sniegtas zināšanas un priekšstati par apkārtējo pasauli un likumsakarībām tajā. Kad bērns šīs zināšanas jau ir gatavs pielietot reālā darbībā, tās ir viņa prasmes un spējas – būt pastāvīgam. Cilvēku kā personību raksturo arī pārliecība, ar ko tiek saprasta uz zināšanām balstīta atziņu sistēma. Turklāt pārliecība ir ļoti cieši saistīta ar apzinīgumu. „Dziļi izprasta pasaules aina un pārliecību sistēma veido cilvēka pasaules uzskatu” (15, 25). Tomēr, lai īstenotu audzināšanas mērķi, ir nepieciešami audzināšanas līdzekļi. Tie var būt gan uzslava vai rājiens, apbalvojums vai sods, padoms vai pavēle, darbs, sarunas, paraugu demonstrēšana u.c. Turklāt kā uzsver H. Gudjons – pastāv zināma saistība starp audzināšanas mērķi un audzināšanas stilu. Nereti pedagogi jauc audzināšanas līdzekļus ar audzināšanas stilu, piemēram, lietojot autoritatīvu audzināšanas stilu, nevarēs izaudzināt brīvi domājošu un neatkarīgu personību. Tieši otrādi – tiks panākts pretējais rezultāts. (Gudjons, 2007)

Tāpēc, lai audzināšanas mērķis tiku īstenots pēc iespējas tuvāk cerētajam, ir nepieciešami audzināšanas uzdevumi, kuri sadala audzināšanas procesu pa pakāpēm.

1.3. Audzināšanas uzdevumi

Lai noteiktu audzināšanas uzdevumus, ir jāvadās no audzināšanas mērķa. Līdz ar to kā svarīgākie audzināšanas uzdevumi pirmsskolā tiek uzstādīta tikumiskā, intelektuālā, fiziskā, darbaudzināšana un estētiskā audzināšana.

Intelektuālā audzināšana

„Intelektuālās audzināšanas sākotnējais uzdevums ir nodrošināt bērna prāta vispusīgu attīstību, lai uz šā pamata vēlāk varētu apgūt pietiekami plašu un dziļu vispārīgo izglītību, kā arī izveidot savu pasaules uzskatu” (15, 16). Ar to var saprast, ka intelektuālās audzināšanas galvenais uzdevums ir sekmēt bērna domāšanu, kas savukārt būs par pamatu kvalitatīvas izglītības apguvei, kā arī tādejādi tiks apmierinātas garīgās vajadzības, intereses un prasmes. Darba autore izsaka domas, ka tieši pirmsskola ir pamats bērna gatavībai uzsākt skolas gaitas, jo viss pirmsskolas periods – gan vide, gan mācību process, tiek pietuvināts skolas modelim. Tādejādi var apgalvot, ka tieši pirmsskola un tās ieguldītais darbs ir pamats bērna turpmākajām dzīves gaitām.

Tikumiskā audzināšana

Kā senatnē, tā mūsdienās ir jāsekmē bērna tikumiskā audzināšana. Ar tikumisko audzināšanu parasti saprot sadzīves normas un to ievērošana. Darba autore vēlas uzsvērt, ka bērna personību galvenokārt veido tā sociālā vide, kurā viņš atrodas. Galvenokārt tai ir jābūt ģimenei. Tomēr ģimenes vide ne vienmēr ir labvēlīga, nereti tā ir nelabvēlīga. Labvēlīgā ģimenē augušam bērnam nebūs grūtības ar sadzīves normām un to ievērošanu. Savukārt no nelabvēlīgas ģimenes nākušam bērnam, sadzīves normas, izpratne par tām un tā ievērošana, var būt negatīva vai pat traumējoša, tādēļ šādiem bērniem var rasties tikumiskā krīze pusaudžu vecumā. Tādēļ gan pirmsskolā, gan skolā tikumiskajai audzināšanai tiek pievērsta liela uzmanība. Pirmsskolā parasti sadzīves normas tiek apgūtas netieši, caur rotaļnodarbībām, bet skolā tiek organizētas speciālas mācību stundas.

Fiziskā audzināšana

Savukārt fiziskā audzināšana sekmē bērna fizisko attīstību, proti, spēku, nostiprina veselību, palīdz sagatavoties darbībai. Kā galvenais fiziskās attīstības faktors ir regulāras fiziskās aktivitātes, kuras nodrošina jau iepriekš minētās spējas. Ģimenē tās ir regulāras pastaigas un dažādas aktivitātes, tomēr pirmsskolā šīs kustību aktivitātes ir regulārākas un tās sporta pedagogi, kuri pārziņā katra vecumposma fizisko attīstību un fizisko aktivitātes organizēšanas

priekšnosacījumus. Tomēr, kā uzsver V. Zelmenis, ir apgrūtināti sekmēt pilnvērtīgu fizisko attīstību tai nelabvēlīgos apstākļos, piemēram, nevēdinātās telpās, tāpēc iesākumā ir jārūpējas par atbilstošu vidi un apstākļiem (Zelmenis, 1991). Darba autore vēlas piekrist V. Zelmeņa izteiktajām domām – bērna attīstība norit nepārtrauktā kustībā, bet, lai šī attīstība būtu jēgpilna un varētu pat teikt – pareiza, ir jāievēro dažādi priekšnosacījumi. Kā viens no tiem ir pārdomāts un sabalansēts dienas režīms, regulāras pastaigas un dažādas aktivitātes, kā arī pareizs vides iekārtojums un higiēniskās prasības. Tikai ievērojot šos priekšnosacījumus, bērns spēs attīstīties pilnvērtīgāk.

Darbaudzināšana

„Darbaudzināšanas gaitā jauno cilvēku iepazīstina ar modernās ražošanas teorētiskajiem pamatiem, kā arī izkopj prasmes rīkoties ar vienkāršākajiem darba rīkiem” (15, 17). Ar to var saprast, ka pirmsskolā bērni mērķtiecīgi tiek iepazīstināti gan ar vienkāršiem darba rīkiem, gan to pielietošanu praktiskā darbībā, kā arī bērniem tiek sniegta iespēja veidot izpratni, kā notiek ražošanas jeb kādas lietas izgatavošanas process. Kā jau iepriekš tika atzīmēts par fizisko audzināšanu, arī darbaudzināšana ģimenē noris netieši, caur dažādiem ikdienišķiem darbiem. Tomēr pirmsskolā un skolā darbaudzināšanu organizē mērķtiecīgāk – tiek organizēts darbs dabā, talkas, saimnieciski sadzīvīgs darbs. Darbaudzināšanas procesā var atklāties kāda bērna personības šķautne, kura var ietekmēt bērna nākotnes profesijas ideālu. Nereti bērni dārza darbu laikā izjūt nesaraucamu saikni ar dabu un vēlas savu dzīvi saistīt tikai ar to, kļūstot par biologiem, agronomiem u.t.t. Turklāt ir pat vairāk kā apsveicami, ja mājās vai pirmsskolā vai skolā ir kāds mājdzīvnieks, jo darbaudzināšana iekļauj rūpes par dzīvniekiem, tādējādi sekmējot atbildības sajūtas rašanos. Darba autore izsaka domas, ka aizvien mūsdienās palielinās tendence – viens bērns ģimenē, kas savukārt nozīmē, ka vecāki šim vienīgajam bērnam cenšos nodrošināt maksimāli visu iespējamo un nepieciešamo, kā arī nevēlas apgrūtināt bērnu. Savukārt šāda vecāku attieksme veicina bērnam egoismu un slinkumu, proti, bērns nespēj/nevēlas saprast, ka bez viņa ir vēl citi vienaudži, apkārtējie cilvēki, bērns nerēķinās ar viņu vēlmēm vai vajadzībām, viņam interesē tikai savas vajadzības, kā arī bērns nevēlas darīt viņam norādītos lūgumus vai darbus, jo bērns nav radināts veikt kādus noteiktus pienākumus vai darbus. Tādēļ darba autore izsaka domas, ka bērnam pirmsskolas gaitas vajadzētu sākt iespējami jaunākā vecumā (silītes grupā), jo, ja ģimenē ir izveidojusies šāda problēmsituācija, tad pirmsskolā bērns iemācīsies socializēties ar vienaudžiem, bērnam nostiprinās pašapkalpošanās prasmes, kā arī bērnam veidosies atbildības sajūta.

Estētiskā audzināšana

Tomēr visu šo audzināšanas uzdevumu pamatā ir arī estētiskā audzināšana. Estētiskās audzināšanas galvenais uzdevums ir sekmēt bērna spējas gūt estētisku baudījumu no apkārtējās pasaules – dabas, darba, apkārtējiem cilvēkiem un to attiecībām, kā arī mākslas. Estētiskās audzināšanas rezultātā veidojas gaumes izjūta, tiek apmierinātas estētiskās vajadzības un intereses. Darba autore izsaka domas, ka pašlaik pasaule un tehnoloģijas strauji attīstās. Un bērni attīstās līdz šīm pārmaiņām, proti, bērni daudz ātrāk adaptējas nezināmās situācijās, bērniem ir daudz vieglāk apgūt dažādās mūsdienu tehnoloģijas. Tādēļ darba autore izsaka domas, ka mūsdienu tehnoloģijas nereti ir kā atvieglojums vecākiem, proti, vecāki sniedz bērniem iespēju apgūt un izmantot dažādas mūsdienu tehnoloģijas, bērns šo prasmi pieņem un apgūst, kā rezultātā vecāki iegūst nedaudz brīvā laika sev. Tomēr pastāv problēma – bērni aizraujas ar mūsdienu tehnoloģijām, kļūst atkarīgi no tām, nereti nespēj izprast atšķirību starp reālo pasauli un virtuālo vidi. Šīs aizraušanās dēļ bērniem veidojas mazkustīgs dzīvesveids, dažādas veselības problēmas, kā arī zūd jebkāda emocionāla saikne ar dabu. Darba autore izsaka domas, ka vecāki var piedāvāt bērniem iespēju apgūt mūsdienu tehnoloģijas, bet ar mēru, izvērtējot, vai šo tehnoloģiju lietošana veicinās bērna pilnvērtīgu attīstību.

Tāpat vadoties pēc šiem audzināšanas uzdevumiem, tiek sekmētas bērna personības individuālās spējas, tiek sniegtas iespējas un vide, kurā bērns sekmīgi apgūst sabiedrisko, garīgo un tikumisko pieredzi, kā arī iegūst personisko pieredzi, saistībā ar apkārtējo pasauli, kā arī palīdz bērnam izmantot savas spējas un pieredzi, saistībā ar apkārtējo pasauli. Turklāt visu audzināšanas uzdevumu rezultātā attīstās un tiek sekmētas bērna vajadzības un intereses, zināšanas un prasmes, bērna vēlme izzināt nezināmo, emocijas un bērns attīsta spējas kontrolēt un atbildēt par savu rīcību.

2. 4 – 5 GADUS VECU BĒRNU PERSONĪBAS ATTĪSTĪBAS RAKSTUROJUMS

Bērnu personības attīstības un vecumposmu saikni ir pētījuši dažādi pedagoģijas zinātnieki kā I. Puškarevs, A. Golubeva, G. Svence, D. Lieģeniece, A. Špona. Ļoti interesanta pieceja bērnu attīstības pētīšanā ir I. Puškarevam un G. Svencei. Abi zinātnieki ir padziļināti pētījuši ārējo un iekšējo faktoru ietekmi uz bērnu attīstību, kā arī attīstības posmus un attīstību raksturojošos komponentus, kā tie norisinās, kādi apstākļi tos ietekmē, kā arī to veicināšanai nepieciešamos faktorus.

Jēdzienam attīstība ir divējāda nozīme. Pirmkārt, tas ir kvalitatīvs process, kas saistīts ar organisma strukturālām pārmaiņām – ķermeņa šūnu diferencēšanos jeb specializēšanos un jaunu šūnu grupu jeb audu veidošanos. Tā nobriest atsevišķi orgāni un orgānu sistēmas. Otrkārt, jēdziens „attīstība” tiek lietota arī plašākā nozīmē un ietver sevī gan kvalitatīvo, gan kvantitatīvo aspektu” (11, 10). Ar to tiek izprasts, ka bērna gan fiziskā, gan sociālā un psiholoģiskā attīstība ir tik ciešā mijiedarbībā. Ka tā veido vienu veselumu – psihosociālo attīstību. Bērna attīstību ietekmē gan endogēnie jeb iekšējās vides faktori un eksogēnie jeb ārējās vides faktori. Pie endogēnajiem faktoriem pieder iedzimtība, prenatālā un perinatālā perioda norise, kā arī vide, kura var ietekmēt endogēnus faktorus, piemēram, smēķējoša sieviete grūtniecības laikā var atstāt iespaidu uz sava vēl nedzimušā bērna šūnām. Savukārt pie eksogēnajiem faktoriem pieder dabas ekosistēma un sociālā vide. Ar to tiek saprasts, ka dabas ekosistēma sevī ietver ģeogrāfiskos, kosmiskos un bioloģiskos komponentus. Savukārt ar sociālo vidi tiek saprasts sociālekonomiskais stāvoklis valstī, it īpaši tas ir vērsts tieši uz ģimeni un tās materiālo stāvokli. Tieši no materiālā stāvokļa ir atkarīgs bērns uzturs, izglītības iespējas un labklājības līmenis. Var teikt, ka sociālā vide ir būtiski ietekmējošs faktors bērna garīgajai un fiziskajai attīstībai, kā arī sociālajā vidē notiek bērna personības attīstība. „Cilvēka attīstība ir nepārtraukts process, kurā izteiktas kvalitatīvās pārmaiņas periodiski nomainās ar straujākām kvalitatīvām organisma struktūras un funkcijas pārmaiņām. Katru jaunu kvalitatīvās attīstības pakāpi raksturo noteiktas morfoloģiskas un funkcionālas īpatnības” (11, 27). Ar to tiek izprasts, ka bērna attīstība ir raksturota dažādos vecumposmos, turklāt katru vecumposmu raksturo noteiktas prasmes un zināšanu līmenis. To dēvē par bērna attīstības periodizācijas shēmu, kura balstās uz bioloģiskajiem, socioloģiskajiem un pedagoģiskajiem kritērijiem.

Darba autore vēlas izpētīt tieši 4 – 5 gadus vecu bērnu attīstības raksturojumu, jo līdz piecu gadu vecumam bērns ir aktīvs makrovīdes dalībnieks, kurā viņš veido savu personību, kā arī

notiek intensīvs audzināšanas process gan ģimenē, gan pirmsskolā. Viens no galvenajiem un reizē noteicošajiem psihiskās attīstības priekšnosacījumiem ir rotaļas, rotaļnodarbības un lomu-sižeta rotaļas, kuru laikā bērns var parādīt savas personības daudzpusību. Bērni šādās rotaļās sevi identificē ar noteiktām lomām vai personāžiem, ievēro noteikumus un jau spēj paši izdomāt savus rotaļu noteikumus un tās turpinājumu. Nereti bērni lomu-sižeta rotaļās izvēlas „izdzīvot” tādas lomas, kuras reālajā dzīvē viņiem nav iespējams izdarīt, piemēram, būt drosmīgam supervaronim vai pēc mīlestības alkstošam mazulim. Šādi var novērot lietas vai apstākļus, kuri bērnam viņa dzīves laikā ir pietrūcis. Bet var apgalvot, ka bērni šādās rotaļās var attīstīt paškontroli un sociālās uzvedības normas. G. Svence uzsver, ka bērna personības attīstība līdz septiņu gadu vecumam ir visnozīmīgākais posms. Turklāt bērna attīstību raksturo vairāki faktori, kuri raksturo bērna spējas un prasmes tieši šajā vecumposmā (Svence, 1999).

Fiziskā attīstība

Viens no galvenajiem 4 – 5 gadus vecu bērnu raksturojošiem faktoriem ir fiziskā attīstība. „Fiziskā attīstība ir tikpat būtiska cilvēka psiholoģijas izpratnei kā personības vai izziņas attīstība, jo visi esam bioloģiskas būtnes un mūsu anatomiski fizioloģiskā attīstība bieži vien proporcionāli ietekmē personības izmaiņas un attīstību” (13, 22). Šajā vecumposmā ir raksturīga liela kustību aktivitāte, kā arī augšana. Būtiski pilnveidojas koordinācijas spējas. Bērniem ir attīstītas dažādas kustību prasmes – viņi spēj veiksmīgi lēkt gan uz abām kājām, gan pārmaiņus uz vienas, kā arī lēkt dažādas sarežģītības lēcienus. Ļoti aktīvi bērni veic rāpšanās prasmes, savās aktivitātēs izmantojot gan rāpšanās stieņus, gan dažādus dabas elementus, piemēram, kokus. Tāpēc gan vecākiem, gan pedagogiem nevajadzētu „bremzēt” šīs viņu kustību aktivitātes un vēlmi būt aktīvam. Tieši otrādi – bērnus vajag iesaistīt dažādās sportiskās aktivitātēs un rotaļās. Bet, tā kā bērnu kustības un reakciju bieži vien nevar aprēķināt, var rasties traumas, tāpēc jebkuras kustību aktivitātes ir jāierobežo ar noteikumiem un jākontrolē. Bet ir vēl viena iezīme, kura spilgti raksturo bērnus pirmsskolā – ja bērni grupā ir sākuši „plosīties”, kas nozīme, ka bērni ir sākuši nekontrolētu aktivitāti, piemēram, kolektīva ātra skriešana pa grupu, tad viņus ir grūti nomierināt. Tādās situācijās ļoti labi noder kāds signāls vai rituāls, kurš ir ieviests kā paradums paškontroles atgūšanai. Vēl viena šī vecumposma fiziskās aktivitātes iezīme – bērnu muskuļi ir, krietni vien attīstītāki, nekā viņi paši to apjauš. Aizvien vairāk attīstās pirkstu sīkā muskulatūra, bet tā kā aizvien noris tās attīstība, tad ir gluži vai dabiski, ka vēl nesanāk tik labi darboties ar šķērēm, aplicēt vai rūpīgi krāsot. „Sīkmotorikas attīstība sākas ar spēju satvert un rīkoties ar plaukstu un pirkstiem. Satveršanas kustības rodas apmēram 4. – 5. mēnesī, pilnīgu prasmi sasniedzot ap 9.

mēnesi, kad ir apgūtas arī īkšķa funkcijas. Tomēr sīkmotorikas apguve vispilnīgāk notiek ap 3. – 5. dzīves gadu” (13, 22). Ļoti būtiski ir ievērot, vai pareizi tiek turēti rakstāmpiederumi, jo vēlākos gados to būs grūtāk izlabot un var būt grūtības ar glīta rokraksta veidošanos. Šajā vecumposmā iezīmējas vēl viena raksturojoša iezīme – bērns kļūst par labroci vai kreili. Kā uzsver G. Svence, tad nevajadzētu piespiedu kārtā pārvērst kreili par labroci, domājot par it kā bērna ērtībām. Piespiedu mainīšana var radīt bērnam stresu, paliekošu traumu un pašapziņas trūkumu. G. Svence izsaka domas, ka šajā vecumā iezīmējas atšķirības starp meitenēm un zēniem. Ja zēniem ir labāk attīstītāki muskuļi un viņi izturīgāki, tad savukārt meitenēm ir daudz labāk attīstīta pirkstu sīkā muskulatūra, kā arī meitenes ir mierīgākas, bet zēni – aktīvāki. (Svence, 1999).

Kognitīvā attīstība

Nākošais 4 – 5 gadu vecu bērnu attīstības raksturojošiem faktoriem ir kognitīvā attīstība, kura sevī ietver izziņas procesus un runas attīstību. „Par kognitīvās attīstības faktoriem psihologi uzskata manipulācijas ar priekšmetiem un saskarsmi ar pieaugušajiem un vienaudžiem, kā arī smadzeņu šūnu nobriešanu, CNS izmaiņas” (12, 78). To var izprast tā, ka šajā vecumā bērniem norisinās pāreja no atdarināšanas un refleksijas uz loģisko spriestspēju. Ž. Piažē kognitīvos psihes procesus saista ar četriem psihes mehānismiem – operācija, asimilācija, akomodācija un līdzsvars. Tādējādi bērna loģiskā domāšana tiek sadalīta pa pakāpēm. Pirmā pakāpe – operācijas, kad bērns izmanto savu pieredzi un paredz, kādā būs darbība vai iznākums. Otrā pakāpe – asimilācija, kad bērns sastopas ar jaunu pieredzi vai informāciju, un salīdzina to ar iepriekšējo pieredzi. Trešā pakāpe – akomodācija, kad bērns ir sapratis, ka jaunā informācija vai pieredze nesaskan ar iepriekš pieredzēto, un bērns vēlas šo jauno informāciju izprast. Un, kad jaunā informācija vai pieredze ir veiksmīgi izprasta, tad iestājas ceturtais posms – līdzsvars. Ž. Piažē šo intelektuālo stadiju definē arī kā pirmsoperāciju stadiju, kas atbilst 2 – 7 gadu vecumam (Piažē, 2002).

Uztvere

Uztvere arī ir svarīgs 4 – 5 gadus vecu bērnu attīstību raksturojošs faktors. Uztvere ir cieši saistīta ar redzi, tāpēc arī tās attīstīšanai ir būtiska loma. „Šajā vecumā bērni parasti nespēj priekšmetus un parādības uztvert un novērtēt to veselumā. Bērni uztver kādu vienu īpašību vai parametru – formu, krāsu u.tml. Bērni lietas un parādības uztver un novērtē tikai no sava redzes punkta” (11, 35). Bērniem šajā vecumā ir grūti atpazīt formas vispārpazīstamās lietās, piemēram, galda virsma ir četrstūris, bet pats galds sastāv no vairākām ģeometriskām figūrām. Vajadzētu jau pazīt

pamatkrāsas un to nianšes, kā arī nedēļas dienas, to nosaukumus un secību. Aizvien grūtības var sagādāt laika uztvere. Ar to tiek saprasts ne tikai pulksteņa laika apgūšanas process, bet arī laiku apzīmējošie jēdzieni „agrāk”, „vēlāk”, „vakar”, „rīt” u.t.t. Bet šīs prasmes un zināšanas var attīstīt augšanas laikā, kļūstot vecākiem.

Domāšana

Šī vecumposma attīstību raksturojošs faktors ir domāšana. Šajā vecumā būtiski ir attīstījusies cēloņsakarība – bērni var izprast notikumus un iemeslus, kāpēc šis notikums ir noticis. „Par to, ka bērni šajā vecumā intensīvi meklē cēloņsakarības, liecina viņu daudzie jautājumi, sākas „kāpēcīšu” vecums” (12, 83). Tāpēc var apgalvot, ka šāds „kāpēcīšu” vecums ir dabisks process, kuru izdzīvo teju ikkatrs bērns. Bērniem šajā vecumā ir izteikta tēlainā domāšana jeb fantāzija. Bet ne vienmēr fantazēšana var būt pozitīva. Tā var būt arī kā aizsargmehānisms pret nevēlamu jeb traumējošu informāciju, kura iedarbojas uz bērna psihi. Tomēr fantāzija ir cieši saistīta ar iztēli un būtiski iezīmējas bērnu vēlme zīmēt. Nereti var būt tā, ka bērns lielāko dienas daļu pavada zīmējot, nevis rotaļājoties ar citiem bērniem vai rotaļlietām. G. Svence izsaka domas, ka zīmējumu krāsu izvēli var piedēvēt kādam no temperamenta tipiem. „Holeriķi parasti izvēlas sarkano krāso, flegmatiku krāsa ir zaļā, zīmējumi viņiem ir sīki, detalizēti izstrādāti. Sangviniķiem patīk dzeltenā krāsa, zīmējumi ir vidēja lieluma. Melnholiķiem patīk zila krāsa, zīmējumi viņiem ir maza izmēra, līnija smalka” (12, 85). Tāpat G. Svence izsaka domas, ka meiteņu un zēnu zīmējumos var sākt parādīties noteikti idealizēti simboli kā princeses un spēkavīri, kas var liecināt, ka bērni šādi izsaka savus ideālus un šāda izteikšanās jau sāk iezīmēt dzimumidentifikāciju. Tomēr darba autore vēlas uzsvērt, ka visi šie spriedumi var būt nosacīti.

Runa. Būtisks 4 – 5 gadus vecu bērnu attīstību raksturojošs faktors ir runa. Un tieši šajā vecumā bērna runa ir tikpat aktīva cik fiziskā attīstība. Vārdu krājums ik dienas strauji palielinās. Ļoti svarīgi ir tas, ka tiek pastarpināti apgūta pareiza gramatika. Bērni šajā vecumā sāk runāt pilnos teikumus, ieklausās citu teiktajā un cenšas izprast to. „Pirmsoperācijas stadijas nākamajā – intuitīvajā fāzē, kas aptver vecumu no četriem līdz septiņiem gadiem, valoda kļūst aizvien nozīmīgāka, arvien pieaug pastarpinājuma loma” (13, 27). Bet runas attīstība ir cieši saistīta ar rakstītprasmes un lasītprasmes apguvi. Ar to tiek saprasta gan burtu apguve, gan pati rakstīšanas prasme. Iesākumā šī prasme tiek apgūta ar atdarināšanas palīdzību, kad skolotāja parāda apgūstamo burtu bērniem tiek skaidrots, kā šis burts veidojas, apspēlē to dažādās rotaļās, iepazīst vārdus, kuri sākas ar šo burtu. Un jau vēlāk pastāvīgi cenšas to atdarināt.

Uzmanība

Bet šajā vecumā visam pamatā ir uzmanība. Un tas ir vēl viens šī vecumposma attīstību raksturojošs faktors. Uzmanību tāpat kā citu attīstību raksturojošus faktoros ir nepieciešams attīstīt un pilnveidot, jo šis ir vecums, kad strauji tuvojas skolas vecumam, kad uzmanības noturība ir ļoti svarīga. Bet, tā kā nereti uzmanība tiek saistīta ar uztveri, tad bērnu uzmanību var piesaistīt vai noturēt ar viņiem pievilcīgiem objektiem.

Atmiņa

Lielākoties atmiņa šajā vecumā ir īslaicīga, tāpēc arī atmiņu ir nepieciešams attīstīt un trenēt. Atmiņu var attīstīt pēc redzes, dzirdes vai kustībām. Vēl viena būtiska atmiņas nianse – bērni viegli ielāgo ritmu, nevis izprot tā saturu. Piemēram, mācoties apgūt ciparus no 1 – 10, bērni lielākoties var noskaitīt visus ciparus, bet grūtības sagādā to atpazīšana un cipara satura izprašana. Tāpēc apgūstot, ko jaunu ir nepieciešams apgūt gan ritmu, gan izprast tā saturu.

Motivācija

Var apgalvot, ka visi iepriekš minētie faktori ir ļoti svarīgi, tomēr tikpat svarīga ir arī motivācija. A. Špona motivāciju cieši sasaista ar gribu. „Griba – apziņas daļa, tās darbīgais un regulējošais faktors. Pateicoties gribai, cilvēks ir spējīgs pēc paša iniciatīvas, vadoties no apzinātas nepieciešamības, veikt darbības iepriekš izplānotā virzienā un ar iepriekš paredzētu spēku” (13, 34). Bērni pēc savas būtības ir aktīvi un zinātkāri, bet nereti bērniem motivācija ir jāattīsta. Kā pirmais, ko var izmantot motivācijas attīstīšanai ir saskarsme. Un šo saskarsmi visvieglāk un visefektīvāk ir attīstīt caur rotaļām. Rotaļas šajā vecumā ir viens no galvenajiem attīstības virzītājiem. Iesākumā rotaļas var būt tikai ar priekšmetiem, vēlāk jau pārejot uz lomu-sīzeta rotaļām, atdarinot pieaugušos vai iemīļotākos tēlus. Tikai vēlāk, pakāpeniski iesaistās grupu rotaļās, kur jau apzinās sevi, savu uzvedību un spēj veiksmīgi iekļauties starp vienaudžiem. Bet nereti ir bērni, kuriem ir zems pašnovērtējums, tāpēc šos bērnus ir nepieciešams vairāk motivēt. „Atzinība, uzslavas, bērna darbības novērtējums, stimulējoši ietekmē bērna sasniegumu motivācijas attīstību. Pirmsskolas vecumā bērni ir jūtīgāki pret kritiku un aizrādījumiem, nekā tas bija iepriekšējā periodā” (12, 88). Tas nozīmē, ka šajā vecumā nevajadzētu bērnu pārlietu kritizēt, jo tas var būtiski ietekmēt viņa pašnovērtējumu. Šeit liela loma ir gan pašu vecāku, gan skolotāju kompetencei, kā arī tam, kā norisinās audzināšana ģimenē. Ja ģimene ir bijusi nelabvēlīga, tad bērnam, kurš nācis no šādas ģimenes, pašnovērtējumu būs grūti uzlabot. Turklāt darba autore vēlas uzsvērt, ka būtiskas saskarsmes problēmas var būt bērniem, kuri nav apmeklējuši pirmskolu, nav iekļāvušies vienaudžu kolektīvā. Šādi bērni nav izjutuši vienaudžu

vērtējumu, tikai vecāku. Šos darba autores vārdus var apstiprināt ar G. Svences izteiktajām domām. „Ir pētījumi par bērniem, kuri visu pirmsskolas periodu nav kontaktējušies ar vienaudžiem. Kad viņi nonāk skolā, bērns pēkšņi sastopas ar pilnīgi atšķirīgu vienaudžu vērtējumu, nekā deva vecāki un vecvecāki. Ja starp šiem vērtējumiem ir liela atšķirība, bērns var gūt emocionālu traumu, var būt traucējumi adaptācijā” (12, 89). Turklāt var apgalvot, ka motivācija ir cieši saistīta ar emocionālo attīstību. Un tieši no tās būs atkarīgs kāda būs bērna mācīšanās un audzināšanas procesa attīstība.

Emocionālā attīstība

Bet visus iepriekš minētos faktors var ietekmēt emocionālā attīstība. A. Špona izsaka domas, ka emocionālā attīstība ir grūti izvērtējama un pārbaudāma, tās kvalitāti un atbilstību var noteikt tikai augšanas un audzināšanas procesa laikā. (Špona, 2006) Emocionālo attīstību var raksturot arī kā emocionālo stāvokli, kurš aptver gan bērna emocijas, gan sajūtas, gan garastāvokli. G. Svence izsaka domas, ka pirmsskolas vecuma bērni ir krietni neapvaldītāki savā raksturā un viņiem var būt raksturīgas ambivalentas jūtu izpausmes – viņi spēj vienlaikus būt dusmīgi un tajā pašā laikā būt līdzjūtīgi. Tas ir tādēļ, ka viņi netieši vēl nespēj kontrolēt savu uzvedību, tomēr viņiem jau ir attīstījusies vainas izjūta. Šajā vecumā jau ir jābūt izzudušai egocentriskajai domāšanai, ir jāspēj rēķināties ar citiem vienaudžiem un pieaugušajiem. Tāpēc nereti bērni var izjust zināmu sabiedrības spiedienu. „Tāpēc psiholoģijā runā arī par problemātisku uzvedību, kas saistīta ar „grūti audzināmo bērnu” tēmu, agresijas tēmu vai atkāpēm no normas emocionālajā attīstībā” (12, 89). Darba autore uzskata, ka šāda psihologu atziņa ir cieši saistīta ar bērnu nespēju pieņemt vispārzināmas sabiedrības normas, proti, bērns nevēlas tām pakļauties, tāpēc rodas konfliktsituācija un sabiedrībā izveidojas priekšstats par it kā grūti audzināmiem bērniem vai agresivitāti tajos. Tāpēc, lai šo konfliktsituāciju atrisinātu, ir izveidota sadarbība ar speciālajiem pedagogiem un speciālajām pirmsskolas izglītības iestādēm, kuri ir ieguvuši specialitāti speciālajā pedagoģijā vai speciālās pirmsskolas izglītības iestādes akreditāciju un spēj palīdzēt šiem bērniem veiksmīgāk iekļauties apkārtējā sabiedrībā. G. Svence uzskata, ka ir daži kritēriji, kuru neievērošana var kavēt normālu emocionālo attīstību. Kā viens no tiem ir mīlestība un rūpes, ar ko tiek izprasts, ka katram bērnam ir nepieciešams vismaz viens cilvēks, kuram viņš uzticas visvairāk. Tāpat kā kritērijs tiek minēts primārās aprūpes vajadzības, ar kurām tiek saprasts ēdiens, apģērbs un mītne. Arī iespēju piedāvāšana, bērna vēlme attīstīties tiek uzskatīta kā viens no šiem kritērijiem. Tāpat par kritēriju tiek uzskatīta bērna pieradināšana pie kāda noteikta režīma, sabiedrības normām, kas savukārt veicina veiksmīgu adaptāciju un

sagatavošanos turpmākajai dzīvei. Visbiežāk šis kritērijs tiek regulēts tieši ģimenē vai pirmsskolā. (Svence, 1999) Visu šo kritēriju galarezultātā, bērnam tiks sekmētas rūpes par citiem, kā arī sociālās iemaņas. Šo iemaņu pamatā ir prasmes veidot attiecības ar citiem vienaudžiem, kā arī prasmes uzņemties atbildību, būt atbildīgam un humānam.

Tā kā jau iepriekš tika minēts, ka 4 – 5 gadu vecu bērnu vecums ir būtisks personības attīstības posms, tad var apgalvot, ka tieši šajā vecumā var parādīties problemātiska uzvedība. E. Eriksons balstoties uz cilvēka emocionālo attīstību, ir izdalījis astoņus cilvēka dzīves posmus jeb stadijas. Tādējādi var izprast, ka katru vecumposmi jeb kā Eriksons to definē – dzīves posmā ir kāda noteikta krīze. Turklāt ar vārdu „krīze” netiek izprastas globālas nelaiemes, bet gan bērna personības attīstības pieaugšana, tās pretruna ar iepriekšējo periodu un jauno periodu. Darba autore aprakstīto vecumposmu raksturo trešā stadija. Trešajā stadijā bērns jau ir kļuvis krietni pastāvīgāks, viņš spēj pieņemt apzinātus lēmumus. Tomēr bērns aizvien ir ciešā saiknē ar vecākiem, tādējādi viņu viedoklis aizvien ir primārais. Tāpēc vecākiem ir jāatbalsta bērns, viņa vēlmes būt radošam, pastāvīgam. Tomēr, ja vecāki noliegs un kritizēs bērna darbības, var notikt pretreakcija (Eriksons, 1998). A. Špona uzskata, ja vecāki atklāti demonstrēs, ka bērna darbības ir nevajadzīgas, muļķīgas vai traucējošas, tad bērna pašapziņa var kristies. Viņu var pavadīt vainas apziņa, nereti vecāku rīcība var sekmēt agresiju vai atriebību. (Špona, 1999) Tomēr ir svarīgi atpazīt un nodalīt bērnu ar dažādiem attīstības traucējumiem no bērniem, kuri vienkārši ir izlutināti un pārlieku egocentriski. Tomēr problemātiska uzvedība var izpausties dažādi. Iesākumā tā var agresivitāte, kura var izpausties kā košana, sišana, grūstīšanās u.t.t. Šāda reakcija var būt kā aizsargmehānisms pret nezināmo vai sevis aizstāvēšanu. „Agresiju var radīt agrās bērnības emocionālā pieredze, ciešanas, sāpes, bailes, nedrošība, stress, bezspēcība, uzvedības parauga atdarināšana vai arī kāda apbalvojums par agresīvu uzvedību” (12, 90). Kā jau iepriekš tika minēts, tad agresivitāti vai problemātisku uzvedību ļoti bieži var novērot izlutinātiem bērniem. Šādi bērni ir pieraduši, ka var rīkoties pēc pašu ieskatiem, un viņu rīcība vai sekas netiks īpaši nosodītas. Tomēr agresivitāti vai problemātisku uzvedību var novērot autoritatīvas audzināšanas rezultātā, kad bērns nespēj izpausties ne savā viedoklī, ne sajūtās, ne rīcībā. Šādiem bērniem var rasties vēlmes nodarīt kādam pāri vai atriebties. Turklāt šāda agresija var būt vairāk verbāla nekā fiziska. Tomēr problemātiskas uzvedības pamatā var būt arī baiļu vai nemiera sajūta, it īpaši tās skar tieši pirmsskolas vecuma bērnus. Baiļu sajūta var pavadīt visu laiku, turklāt tās var pat jau no it kā zināmiem un pierastām lietām. Visbiežāk baiļu sajūtu un nedrošību var izjust kautrīgāki un pakļāvīgāki bērni. Šo sajūtu nereti var provocēt vecāku rīcība, kad viņi

savus bērnus ir atstājuši kādu laiku vienus, vai sliktākajā gadījumā – pat izteikuši dažādus draudus. Tas nozīmē, ka šādiem bērniem ir jāpievērš īpaša uzmanība un jācenšas, lai vide, kurā viņi atrodas šķistu droša un patīkama, kā arī šādu bērnu tuvākajiem cilvēkiem ir jārada uzticības sajūta, ka viņus nekad nepametīs un viņi viņiem ir vajadzīgi. Nereti problemātisku uzvedību var ietekmēt brāļu vai māsu attiecības, kas parasti izpaužas kā konkurence, savstarpējas sacensības. G. Svence uzskata, ka šāda konkurence rodas augot lielākiem un cenšoties izcīnīt savu vietu ģimenē. „Vecākie bērni ģimenē grib būt līderi, gudrākie un stiprākie. Par mazāko bērnu agresivitātes cēloni var būt vēlme uzvarēt vecāko tīri emocionāli” (12, 91). Ar to tiek saprasts, ka vecākie bērni ieņem pozīciju, ka viņi ģimenē ir tie galvenie jeb līderi, bet savukārt mazākajiem bērniem ir jāpakļaujas viņu autoritātei. Turklāt nereti šādas attiecības noved pie konfliktiem, jo mazākie bērni arī vēlas tikt ievēroti, lai ar viņiem rēķinātos. Tāpēc nereti šādos konfliktos mazākie bērni iesaista vecākus, apsūdzot vecākos bērnus pāridarījumos. Kā rezultātā vecāki nosoda vecākos bērnus un netieši mazākie bērni jūtas kā situācijas uzvarētāji. Tādējādi atkal tiek ietekmēta saskarsme un tās prasmes, tās kvalitāti raksturo šīs attiecības ar ģimenes locekļiem, vienaudžiem un citiem pieaugušajiem. Bērni vēlas būt pastāvīgi un neatkarīgi. Kā viena no pastāvības iezīmēm tiek uzskatīta spītība, sava viedokļa argumentēšana un pieaugušo prasību ignorēšana. Un līdz ar bērna patstāvības pieaugšanu ir jāmaina attieksme pret bērnu un audzināšanas stils. Jo audzināšanas metodes un uzdevumi, kas derēja pirms tam, vairs neder, bērna personība ir augusi, un mainās dzīves skatījums, prasības un domāšana. Darba autores domas var ļoti labi papildināt G. Svences izteiktās domas. „Nereti psiholoģijā ir apgalvojums – ja bērns neklausā, tas nozīmē, ka nevis bērns ir nepareizs, bet gan mūsu attieksme ir novecojusi” (12, 95).

3. AUDZINĀŠANA MŪSDIENU ĢIMENĒ

3.1. Audzināšanas grūtības ģimenē

Audzināšanu ģimenē ir pētījuši dažādi pedagoģijas zinātnieki kā J.A.Students, A.Špona, Z.Rubene, D.Medne, N.Jansone-Ratinika, V. Zelmenis, A. Baldiņš, A. Raževa, J.Azarovs, A. Makarenko, D. Lieģeniece, H. Gudjons. Ļoti labi audzināšanas grūtības ģimenē ir izpētījuši Z.Rubene, D.Medne, N.Jansone-Ratinika, kā arī A. Baldiņš un A. Raževa izpētot gan pašu vecāku grūtības, gan to ietekmējošos faktoros. Vadoties pēc šīm grūtībām, A. Baldiņš un A. Raževa ir spējuši izpētīt ģimenes audzināšanas stilus, definējot gan to raksturīgākās iezīmes, gan ietekmi uz bērna attīstību un turpmāko dzīvi.

„Ģimenes audzināšana – tā ir audzināšanas sistēma, kura izveidojusies un norit konkrētas ģimenes apstākļos, sadarbojoties bērnam, vecākiem un citiem radniekiem” (1, 26). Ģimene ir tā vide, kurā bērns aug, attīstās un pilnveidojas. Ģimene var sastāvēt tikai no vecākiem un bērniem, bet tā var sastāvēt arī no vecākiem, bērniem, vecvecākiem un/vai citiem radniekiem. Tomēr mūsdienās pieaug tendence, ka bērnu audzina tikai viens vecāks. Tam par iemeslu var būt šķiršanās, laulātā nāve u.c. Tomēr būtiska loma bērna emocionālajā, fiziskajā un personības attīstībā ir tieši ģimenei. Vecāki ir kā pamats personības attīstībai, jo no vecāku audzināšanas būs atkarīgs tas, kā un kāds bērns izaugs. To, kā noritēs ģimenes audzināšana, var ietekmēt vairāki faktori kā iedzimtība, veselības stāvoklis, materiāli ekonomiskais un sociālais stāvoklis, ģimenes tradīcijas, ģimenes locekļu skaits, dzīvesvieta un kultūras līmenis. Visu šo faktoru ietekmē tiek izvirzīti pamatuzdevumi, kurus ir jāveic ģimenei – radīt maksimāli efektīvu vidi bērna attīstībai, nodrošināt bērna psiholoģiskās un materiālās vajadzības, sekmēt bērna praktiskās iemaņas, kā arī sekmēt bērna pašapziņu un pašcieņu. Savukārt, lai šos uzdevumus varētu veiksmīgi īstenot, ir nepieciešams ievērot dažus, tomēr ļoti svarīgus principus – humānismu, atklātību un savstarpēju cieņu un uzticēšanos, kā arī ievērot bērnu kā līdzvērtīgu personību, ka arī sniegt palīdzību un atbalstu. Visu šo principu rezultātā vecāki būs devuši bērnam zināšanas pret dabu, sabiedrību un tās norisēm, apkārtējo pasauli un likumsakarībām tajā, kā arī sevis apjaušanu kā personību.

Tomēr ne visi vecāki spēj veiksmīgi audzināt bērnus, proti, nākas pārvarēt dažādas grūtības. Z.Rubene, D.Medne, N.Jansone-Ratinika savos rakstos analizē daudzās problēmas, ko vēro pedagogi, pētot ģimenes. N. Jansone – Ratinika izsaka domas, ka vecākiem ir daudz būtiskāka nozīme bērna dzīvē ne tikai kā pēcnācēju radītājiem, bet arī palīdzēt ievadīt bērnu sekmīgā un

emocionāli stabilā vidē, radot apstākļus pārvarēt jebkādas grūtības, nezināmas situācijas u.c. (Jansone – Ratinika, 2013). Savukārt D. Medne izsaka domas, ka vecāki nereti neapzināti audzina savus bērnus līdzīgā veidā, ar līdzīgiem paņēmieniem kā tika audzināti paši, tādējādi nereti neapzinoties, ka pastāv iespējas bērnus audzināt savādāk (Medne, 2010). Savukārt Z. Rubene izsaka domas, ka, lai gan vecāki spēj būt atbildīgi par sava bērna audzināšanu, nereti pārmērīgas rūpes un bērna pasargāšana no šķietamām briesmām, daļēji spēj kavēt bērna attīstību, proti, bērnam ir jāspēj būt iespējami patstāvīgam, ar spēju izvērtēt dažādas situācijas un rīcības modeļus (Rubene, 2015).

Mūsdienu sabiedrībā viena no lielākajām grūtībām ir darba un brīvā laika organizēšana, proti, vecāki aizvien vairāk laika pavada darbā, kā rezultātā būtiski samazinās brīvais laiks, kuru vēltīt bērniem. Šī iemesla rezultātā samazinās bērnu un vecāku komunikācijas līmenis. Kā vēl viena no audzināšanas grūtībām ir vecāku nepedagoģiskā kompetence, kura var izpausties dažādās dzīves situācijās. Kā viena no tām ir audzināšanas pieeja atkarībā no garastāvokļa vai rakstura problēmām, kuras var iezīmēties kā psihiskās veselības problēmas. Šādi vecāki nereti ir pārlietu prasīgi pret savu bērnu vai tieši otrādi – vecāki pret savu bērnu izjūt „aklu” mīlestību. Šādā gadījumā vecāki nereti vērsas pēc psihologa palīdzības, jo ir ar kaut ko neapmierināti savā bērņā. Taču tas lielākoties ir saistīts ar vecāku ietekmi nekā ar bērna personiskajām īpašībām. Bērna psihi var ietekmēt vecāku problēmas vai bezgalīgie strīdi. Nereti vecāki cenšas caur bērnu īstenot savus sapņus, piemēram, sūtot mūzikas vai sporta skolā. Šādi vecāki kavē sava bērna potenciālu un pašapziņu, jo bērns var vēlēties pēc iespējas labāk izpildīt vecāku vēlmes, un neveiksmju gadījumā to ļoti pārdzīvo, bērnam var rasties lūzuma punkts, kura rezultātā var notikt atsvešināšanās no vecākiem. Šāds rezultāts var notikt arī tad, ja vecāki vēlas paildzināt bērna bērnības periodu – uzspiež savas vēlmes apģērba ziņā vai pavada līdz skolas durvīm. Tomēr kā problēma var iezīmēties arī tas, ka ģimenē piedzimst cita dzimuma bērns nekā vecāki bija cerējuši, un tad šo bērnu audzina kā cerētā dzimuma bērnu, piemēram, zēnam liek spēlēties ar lellēm, bet meitenei – ar automašīnām vai bērna ģērbšana pretējā dzimuma drēbēs. Kā grūtība iezīmējas arī vecāku ne pārlicinātība par savām audzināšanas spējām, kā arī vecvecāku pārlietu lielā iejaukšanās audzināšanās procesā. Vecākiem, kuriem ir vāji attīstīts vecāku instinkts, bērna audzināšanu lielākoties uzņemas tieši vecvecāki, kuriem savukārt ir savādāks audzināšanas stils un metodes. Kā uzskata A. Baldiņš un A. Raževa, tad lielākoties audzināšanas grūtības rodas tiem vecākiem, kuriem pašiem bērnībā bija grūtības vai slikta saskarsme ar saviem vecākiem. (Baldiņš, Raževa, 2001) Tomēr nevar apgalvot, ka visus vecākus piemeklē audzināšanas grūtības.

Vecāki, kuru starpā valda satiecība, mīlestība un savstarpēja cieņa, spēs iemācīt un attīstīt savu bērnu veiksmīgāk, nekā vecāki, kuru starpā valda nepārtraukti strīdi un, kuri nespēj savam bērnam veltīt pietiekamu uzmanību. Vecāki, kuriem ir attīstīta psiholoģiskā domāšana un, kuri paši ir audzināti tādā veidā, pret saviem bērniem izturēsies ar cieņu, centīsies ieaudzināt sabiedrībā vispārzināmās normas, vērtības un tradīcijas. Taču vecāki, kuri neapzinās savu lomu bērna attīstībā, nereti var tai kaitēt vai pat apdraudēt, kavējot tās pilnvērtīgu attīstību. Vecāki ir tie cilvēki, kuri atrodas bērnam līdzās, kamēr viņš ir mazs un nespēj pastāvīgi par sevi rūpēties. Ja vecāki centīsies iemācīt bērnam visā saskatīt pozitīvo, visticamāk, ka bērns to centīsies darīt. Bet bērnam ir jāredz un jājūt, ka paši vecāki arī to dara, jo ar melošanu vai mānīšanos viņi neko nepanāks. Ar laiku bērns pats spēs atšķirt melus no patiesības, labo no sliktā, pareizo no nepareizā. Bērnbā saņemtā vecāku audzināšana lielā mērā nosaka to, cik attīstīta un daudzpusīga personība bērns kļūs. Nereti grūtības rada tas, ka bērnus audzina pieaugušie, kuri paši vēl nav izveidojušies kā personības. Savas nepilnības vecāki cenšas izlabot caur savu bērnu audzināšanu, mierinot sevi ar domu, ka viņu audzināšanā pieļautās kļūdas viņi spēs izlabot nākamajā paaudzē. Tomēr darba autore vēlas uzsvērt, ka vecākiem, kuri audzina bērnu, vispirms ir jātiek galā ar savām nepilnībām. Tāpēc nākas secināt, ka aizvien lielākajai daļai ģimeņu piemīt savs audzināšanas stils, kurš būtiski ietekmē gan bērna attīstību, gan viņa turpmāko dzīvi.

3.2. Ģimeņu audzināšanas stili

„Audzināšanas stils – audzinātāju apzinātu vai neapzinātu savstarpēji saistītu paņēmienu komplekss izveidotā redzējuma realizācijai, kas virzīts uz bērna personības un dzīves priekšstatu veidošanu. Jāšaubās, vai pastāv audzināšanas stils, ja pieaugušā pieeja bērnam nepārtraukti mainās” (13, 25). D. Medne izsaka domas, ka ģimenei ir jābūt kompetentai izvēloties audzināšanas stilu, proti, ir jāizprot audzināšanas mērķis, kurš tiks sasniegts pateicoties kopējai sadarbībai ģimenes locekļu starpā šī mērķa sasniegšanā (Medne, 2010). Savukārt, N. Jansone – Ratinika izsaka domas, ka ir jāizprot ģimenes modelis, proti, bērnam ir jāaug un jāattīstās pilnā ģimenē, kuri savstarpēji ciena viens otru un pilnvērtīgi spēj viens otru papildināt (Jansone – Ratinika, 2013).

Autoritatīvais audzināšanas stils

Vecākiem ir jāvar un jāprasa prasības pret saviem bērniem, ja vien tas notiek pamatojoties uz audzināšanas mērķi un morāles normām. Tomēr ir vecāki, kuri dod priekšroku dažādiem

iedarbības veidiem kā pavēles vai varmācība. Tomēr šādos gadījumos var nākties sastapties ar sava bērna pretestību, jo tieši tā bērns var reaģēt uz vecāku spiedienu. Tas var izpausties kā liekulība, mānīšanās, rupjība, nereti kā atklāts naidis. Taču, ja šo pretestību salauž, tad līdz ar to var salauzt dažādas vērtības personības īpašības kā personīgās cieņas izjūta, iniciatīva, ticība sev un savām spējām. Vecāku stingrā audzināšana un bērna viedokļa ignorēšana, risinot dažādus jautājumus un situācijas saistībā ar bērnu, var būt nopietnu neveiksmju un zema pašvērtējuma garantija bērna personības attīstībā. Mūsdienu sabiedrībā nereti var sastapties ar vecākiem, kuri uzstāj uz stingru audzināšanu. „Izteikti stingra audzināšana, kuru raksturo izstrādāta sodu sistēma par jebkuru pārkāpumu ģimenē un turēšana dzelzainā pakļautībā un bailēs. Šajās ģimenēs varētu izpausties arī fiziska sodīšana un morāla vardarbība” (1, 28). Šādi vecāki pret bērniem izturas stingri jau no pašas mazotnes. Ātri vien bērns saprot, ka vecāki viņam nepalīdzēs un bērns ātri kļūst patstāvīgs, paši spēj apgērbties vai palīdz mājas darbos. Taču nereti tiek novērots, ka šādus stingrus vecākus bieži vien apgrūstina dažādas personiskas problēmas kā slikts darbs vai personisko vēlmju nepiepildījums. Savas negatīvās emocijas viņi „izgāž” pār bērnu – dusmīgi uzkliegot, cenšoties aizrādīt par sīkumiem. Vecāki reti slavē bērnu par labi paveiktu darbu, salīdzinoši daudz izsaka kritiku. Vecākus neinteresē bērnu iekšējās pasaules attīstība, arī tas kā viņi apgūst zināšanas. Viņus interesē tikai audzināšanas un mācīšanās redzamā puse – zināšanas, uzvedība un manieres. „Vecākiem praktiski ir vienaldzīga viņu bērnu skolas dzīve un sociālā eksistence. Bērnu attīstības kvalitāte šajās ģimenēs ir atkarīga tikai un vienīgi no tā, cik veiksmīgi veidojas saskarsme starp klases audzinātāju un pašu bērnu, cik lielā mērā bērns var pats kritiski izvērtēt savu stāvokli ģimenē” (1, 31). Nereti vecāki cenšas ierobežot bērnu draudzību ar citiem vienaudžiem, iesakot ar tiem pārlietu nedraudzēties, aizbildinoties ar dažādiem attaisnojumiem kā sliktas uzvedība. Tomēr bērns šādās situācijās paliek viens un viņam kļūst garlaicīgi. Ir divi iespējamie uzvedības varianti kā šie bērni var turpmāk rīkoties – bērns var pilnībā noslēgties sevī, justies neērti nepazīstamu cilvēku klātbūtnē, kā arī var apmulst un nezināt kā rīkoties jaunās situācijās. „Šo bērnu raksturīgākās īpašības ir cietsirdība, vienaldzība pret citiem vai arī uz baiļu pamata izveidojusies vēlme visiem izpatikt” (1, 28). Taču bērns var izraisīt arī aktīvus protestus, nesot tiem līdzīgu uzvedības traucējumus kā atteikšanās klausīt vecākus un jebkurus citus pieaugušos, nemācīšanās un sliktas sekmes, agresīva uzvedība.

Pāraprūpējošais audzināšanas stils

Taču visi vecāki nav un nevar būt vienādi. Ir dažādi vecāki, to uzskats bērnu audzināšanā un audzināšanas veids. Ja ir vecāki, kuri ir pārlietu stingri audzināšanā, tad ir otra galējība –

vecāki, kuri pārlietu rūpējas par savu bērnu. „(...) bērns ir ģimenes „centrs”, visas viņa prasības un vēlmes tiek izpildītas, par viņu sajūsminās un lepojas. Attieksme ir nekritiska. Tā rezultātā aug egoists, kurš objektīvi nespēj novērtēt sevi” (1, 27). Vecāki sarunās ar bērnu cenšas izmantot pazemināmos vārdus un mīļvārdiņus, kā arī nekad nepacelt balsi. Nelamā un nesoda bērnu par izdarītajiem nedarbiem. Mēģina katru bērna kaprīzi un iegribu izpildīt, pērkot bērnam visu, ko viņš vēlas, tādējādi bērnam radot intereses zudumu par jaunām rotaļlietām. Vecāki bērnam sniedz ļoti iespaidus – ved uz muzejiem, kino, bērnu teātriem, atrakciju parkiem, rāda ļoti daudz lietu, kuras drīz vien notrulina un samazina viņa uzmanību un uzņēmību. Vecāki bērnu nepieradina pie pašapkalpošanās, kā arī nemāca palīdzēt vecākiem. Tāds bērns pierod pie tā, ka vecāki vai citi cilvēki viņam palīdz un izdara visu viņa vietā, piemēram, apģērbties vai noģērbties. Bērns nekļūst patstāvīgs, jo viņš apzinās, ka blakus ir un būs cilvēki, kuri visu izdarīs viņa vietā, tāpēc viņš pat nepacentīsies uzņemt atbildību par noteiktām lietām vai situācijām, piemēram, sakārtot rotaļlietas pēc spēlēšanās. Tāds bērns vecāku izpratnē ir maiguma pilna būtne. Viņi centīsies nepārpūlēt bērnu, jo vecākiem var būt bailes, ka bērns var pārpūlēties un tādējādi nodarīt sev pāri, piemēram, pārlietu daudz lasot, bērns var kļūt noguris un nespēs vēlāk atgūt ātri spēkus. Tik ļoti izlutinātiem bērniem dzīvē var kļāties grūti. Atrodoties sabiedrībā var būt grūti uzturēt kontaktus, jo apkārtējie nereti var centies izvairīties no viņa. Tas skaidrojams ar to, ka nereti bērns dažādās situācijās var uzspiest savu viedokli vai citas lietas, piemēram, var vēlēties spēlēt konkrētu spēli, kuri citi nevēlētos vai runāt par vienu konkrētu lietu, kura citiem var nebūt tik aktuāla. Bērnam paaugoties, nelaimes vai neveiksmju brīžos var būt grūti pārvarēt problēmas, kas nereti var izraisīt depresiju vai stresu. „Šie bērni paši ir nelaimīgi, jo savu problēmu cēloni saskata citos, nevis sevī, līdz ar to nespēj mainīties” (1, 27). Var rasties daudz sarūgtinājumu, jo vecāki ap bērnu centās veidot labvēlīgu un pozitīvu gaisotni, bet pieaugot bērns var sākt apzināties, ka nekas nav tik ideāls, ka līdz šim šķitis. Šādiem vecākiem vajadzētu apzināties un saprast, ka lutinot bērnu, viņi neattīstīs tā personību un veiksmīgi neievirzīs dzīvei, bet kļūstot pieaugušam liks izjust daudz ciešanas un grūtības.

Demokrātiskais audzināšanas stils

Bet dzīvē nav un nevar būt tikai divu galējību. Tieši tāpat nevar būt divu galējību saistībā ar audzināšanu un vecākiem. Mūsdienās visizplatītākie un visraksturīgākie ir vecāki, kuriem ir izveidojies pareizs aktivitātes un ierobežošanas samērs. Šādi vecāki visādi veicina bērna aktivitāti, pašizaugsmi un ievirza to pareizā gultnē, sekmējot mērķtiecīgu mērķu sasniegšanu. Neskatoties uz iepriekš minēto, tomēr vecāki ierobežo bērna impulsivitāti, audzinot noteiktus

paradumus un uzvedības manieres. Bērna dienas režīmā tiek paredzēts laiks rotaļām jeb „brīvais laiks”, kad bērns var izspēlēties pēc saviem ieskatiem, nenoslogojot savu prātu ar citiem darbiem. Jau no mazotnes bērnu pieradina pie pašapkalpošanās spējām un prasmēm. Bērns drīz vien spēj gan apģērbties, gan noģērbties, beidzot rotaļāties sakārtot un nolikt vietā rotaļlietas, izslaucīt grīdu, notīrīt putekļus, palīdzēt vecākiem noslaucīt vai nomazgāt traukus, uzklāt galdu, kā arī bērns tiek aicināts palīgā maltīšu pagatavošanā. Tādējādi līdz ar bērna attīstību, palielinās arī darba pienākumi, bērnam uztic, un viņš uzņemas noteiktus darba pienākumus ģimenē. Vecāki izteikti seko līdzī bērna intelektuālajai attīstībai, aktīvi iesaistās sadarbībā ar izglītības iestādī. „Ģimenēs, kurās vecāki ir atsaucīgi pret bērna vajadzībām un bērni respektē šo vecāku attieksmi pret viņiem, parasti pret skolu ir pozitīva attieksme. Klases audzinātājam ir viegli veidot sociālos kontaktus ar vecākiem, jo viņi uzskata, ka skolotājs vienmēr ir kompetents un neapstrīdama autoritāte, skolas prasības attiecībā pret bērnu netiek ģimenē diskutētas vai apšaubītas” (1, 29). Kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolu, viņam var tikt izvirzītas ne vien noteiktas prasības, bet arī sniegta palīdzība. Vecāki pievērš sevišķu uzmanību bērna zinātkāres attīstībai. Tomēr, līdz ar to nesamazinās darba pienākumi un uzdevumi, kuri bērnam ir uzticēti. Sasniedzot jauniešu vecumu, vecāki pret bērnu izturas kā pret pieaugušu cilvēku, apspriežas ar to un dod padomus. Kad ierastie mājas darbi un uzdevumi ir padarīti, tad bērns aktīvi pārrunā ar vecākiem dažādus dienas iespaidus, redzēto, lasīto, sabiedriskās norises. Ja ģimenē starp vecākiem un bērnu valda šādas attiecības, tad var apgalvot, ka veidosies aktīva cilvēka raksturs un aktīvs cilvēks, kurš prātīs apvaldīt, ierobežot savas tieksmes un jūtu uzplūdus. Paļāvība uz saviem spēkiem, možs, dzīvespriecīgs noskaņojums, iniciatīva, sabiedriskums un kolektīvisms, darbīgums un čaklums ir tās rakstura pamatiezīmes, kuras veidojas šādas sabalansētas vecāku audzināšanas rezultātā. Tieši šādos apstākļos veidojas pozitīvi raksturi un pozitīvi cilvēki.

Atskatoties uz aprakstītajiem audzināšanas stiliem, var apgalvot, ka vecākiem vajadzētu realizēt sabalansētu audzināšanas stilu, kurā būtu ietvertas gan mērķtiecīgas prasības, gan bērna aktivitātes veicināšana, gan sabiedrisko normu un vērtību ieaudzināšana. Mūsdienās ir ļoti svarīgi būt gan patstāvīgam, gan mērķtiecīgam, gan tādām, kurš laikus prot savaldīties. Vecākiem derētu atcerēties, ka, lai gan bērniem ir savas iedzimtās īpašības, bērni jau no mazotnes vēro un cenšas atdarināt savus tuvākos cilvēkus. Bērni ļoti labi prot uztvert vecāku labās un sliktās īpašības. Tādēļ ir tik būtiski atcerēties – kādi būs paši vecāki, tādi būs arī viņu bērni. Ģimene ir bērna pirmā skolotāja, pats pamats bērna audzināšanā. Tikai vēlāk – bērnam augot – audzināšanas pienākumi un uzdevumi ir jāuzņemas arī pirmsskolai. Turklāt pirmsskolas skolotājam ir jābūt

izteiktām zināšanām psiholoģijā, jo pirmsskolas skolotājām savā darbā nāksies sastapties un veidot sociālu kontaktu gan ar dažādām ģimenēm un to dažādajām audzināšanas pieejām, gan dažādiem bērnu un to dažādajām attīstībām.

4. AUDZINĀŠANA MŪSDIENU PIRMSSKOLĀ UN SKOLOTĀJA KOMPETENCES

4.1. Skolotāja kompetences kā svarīgs audzināšanas procesa nosacījums

Audzināšanas procesu pirmsskolā ir pētījuši tādi pedagoģijas zinātnieki kā D.Lieģeniece, E.Černova, V.Jonīte, L.Āboltiņa, R.I.Kaņepēja, V. Zelmenis, I.Kāposta, H. Gudjons, I. Jurgena. Īpašu vērību V. Zelmenis pievērš tieši skolotāja profesijai un tā kompetencei, jo bez skolotāja profesijas nav iedomājama mūsdienu sabiedrības attīstība.

Kā uzsver V. Zelmanis – mūsdienu un civilizēta sabiedrība nevar pastāvēt bez atbilstošas izglītības, bet izglītība – bez labi izglītotiem skolotājiem. Tieši tāpēc skolotāja profesija vienmēr ir bijusi nepieciešama un tā tiek uzskatīta par cienījamu profesiju. (Zelmanis, 1991) Vieni no ievērojamākajiem latviešu skolotājiem ir bijuši Auseklis, K. Biezbārdis, F. Brīvzemnieks un A. Kronvalds, kuri ir kļuvuši par Latvijas skolotāju tradīciju pamatlicējiem. Tāpēc ir tik ļoti svarīgi, lai skolotājs būtu sava amata profesionālis, jo viņam ir jāatbild gan par sava darba kvalitāti, gan bērnu mācīšanu un audzināšanu. **Skolotāja kompetenci raksturo vairākas pamatfunkcijas – organizatoriskā, prognostiskā, didaktiskā, vērtējošā, diagnostiskā, komunikatīvā, konstruktīvā un algoritmiskā.** Skolotāja kompetencē ļoti svarīga ir organizatoriskajai funkcijai, jo tās pamatā ir nepieciešamo apstākļu nodrošināšana, darba organizēšana, kā arī uzdevumu pareiza sadale. Skolotājs saskarsmē ar bērniem ir nemitīgi ir organizētājs, kurš organizē gan mācību procesu, gan ārpusnodarbību darbu. Turklāt skolotājam, kuram būs labākas organizatoriskās prasmes, būs iespējas gūt labākus panākumus. Savukārt prognostiskā funkcija ir cieši saistīta ar organizatorisko funkciju, jo tās pamatā tiek nosprausti kādas darbības mērķi un vēlamie rezultāti. Kā arī ir jāparedz tālāko notikumu gaita, apstākļi, iespējamās izmaiņas un rīcība izmaiņu gadījumā. Šī funkcija ir ļoti nepieciešama, jo skolotājam nereti nākas sastapties ar sava darba sarežģītājiem uzdevumiem vai situācijām. Prognostiskā funkcija ciešā mērā balstās uz izvirzītajiem mērķiem. Tomēr pirms to īstenošanas ir jāiepazīst audzināmie bērni, to spējas, kā arī audzināšanas vide, tās apstākļi un kādi sākotnējie darbi ir nepieciešami. Kad visi iepriekš minētie apstākļi ir apzināti, tad ir nepieciešams nodibināt kontaktu jeb saskarsmi ar bērniem, iegūstot uzticību un atsaucību. Savukārt algoritmiskā un konstruktīvā funkcija ir savstarpēji cieši saistīta. Algoritmiskās funkcijas pamatā ir sasniegt izvirzīto mērķi. Skolotājs to sasniedz, strādājot pēc izglītības programmas, izmantojot mācību metodiku un paņēmienus, pielāgojot tos atbilstoši grupas vides apstākļiem un bērnu spējām. Savukārt konstruktīvās funkcijas pamatā ir skolotāja

radošā darbība, kuras rezultātā tiek sekmēta bērnu interese, aktivitāte un koncentrēšanās spējas nodarbību laikā. Savukārt vērtējošās funkcijas pamatā ir didaktiskā funkcija, kurā ir jāīsteno izglītības programmai nodarbības mērķim atbilstoši uzdevumi, ietverot arī audzinošos un attīstošos uzdevumus. Turklāt ir ļoti svarīgi novērtēt šīs funkcijas rezultātus, lai varētu veikt nepieciešamās korekcijas vai uzlabojumus. Tomēr skolotājam ir jāpiemīt tādām īpašībām kā mākslinieciskam un radošam, jāpārzina katra mācāma priekšmeta struktūra, jāspēj mācību saturu transformēt praktiskā darbībā, jāspēj strādāt ar dažādām sociālām grupām, kā arī jāspēj sevi parādīt kā personību, kura spēj sasniegt izvirzītos audzināšanas mērķus. Tomēr kā rāda pieredze, tad labus panākumus gūst tie skolotāji, kuri ir talantīgi, ir optimistiski noskaņoti, ir sava darba entuziasti, mīl savu darbu un bērnus. Tomēr nereti šādiem skolotājiem nākas sastapties ar „izdeģšanas” sindromu, jo darbs pirmsskolas izglītības iestādē nebūt nav viegls, kā tas citiem varētu šķist.

Bet tā kā skolotājs ir nākamais aiz ģimenes, kurš nodod bērniem zināšanas un prasmes, tad kā priekšnosacījums ir tas, ka skolotājs ir garīgi bagāts un līdzsvarots, kuram ir augsts kultūras līmenis, un viņš visu laiku cenšas paplašināt savu zināšanu un interešu loku. Kā arī skolotājam ir jāpiemīt labām sadarbības un kolektīvisma prasmēm, jo skolotāja darbība paredz nepārtrauktu sadarbību gan ar bērniem, gan viņu vecākiem, gan kolēģiem. Skolotājam ir jāveido tāda vide, kurā bērns spēj justies komfortabli, jāpalīdz uzlabot bērna pašapziņu, jāveicina bērna intelektuālo, emocionālo, fizisko un personības attīstību, jāsekmē prasmes, kuras būs nepieciešamas turpmākajai dzīvei, jāradina mīlēt savu dzimteni, tās kultūru un tradīcijas, sekmēt zinātkāri un paškritikas veidošanos, mudināt cienīt apkārtējos, kā arī būs pašam par piemēru citiem.

4.2. Audzināšanas process pirmsskolā kā kompetenču pilnveides iespēja

Audzinašanas process pirmsskolā ir skolotāja kompetenču pilnveides iespēja. Darba autore izsaka domas, ka skolotāja kompetence attīstās ciešā saiknē ar viņa profesionālo darbību, proti, skolotājs atrodas nepārtrauktā kontaktā ar bērniem, organizējot rotaļnodarbības, sadarbojoties ar bērnu vecākiem, pēcāk analizējot savu darbību, izvērtējot veiksmes vai nepieciešamās korekcijas. Arī citas kompetences (iepriekš minētās) pilnveidojamas tieši audzinātāja darbībā.

Skolotāja darbību pirmsskolā daļēji raksturo didaktika. „Didaktika pētī mācību procesa vispārīgās likumsakarības neatkarīgi no mācību priekšmeta specifikas” (15, 56). Tas nozīmē, ka didaktika

aptver divas funkcijas – pieredzes un zināšanu nodošanu, iekļaujot arī bērna izziņas spējas, kā arī veidu, kā to vislabāk izdarīt. Tātad var apgalvot, ka audzināšanas process sadalās divās daļās – mācību un izglītības saturs, un metodiskais saturs. Lai veiksmīgi šīs daļas noritētu, ir jāievēro daži mācību principi, kuras ir teorētiskas un praktiskas prasības jeb normas, kuras ir jāievēro visā mācību procesā, izvirzot audzināšanas mērķus un vēlamos rezultātus, kā arī mācību satura organizēšanā un mācību metožu izvēlē. Kā galvenais no šiem principiem ir mācību mērķtiecība. Tās pamatā ir jaunās paaudzes izglītošana un audzināšana. Šo uzdevumu rezultātā tiek sekmēta bērnu estētiskā, tikumiskā, intelektuālā, kultūrhigiēniskā un sociālā attīstība. Nākamais princips ir mācību zinātniskumus un saprotamību, kuras pamatā ir priekšstatu sniegšana, atbilstoši izglītības programmai, bērnu iepriekšējai pieredzei un attīstības līmenim. Mācību vielas piemērotība ir būtiski atkarīga no skolotāja, viņa prasmēm izcelt un izskaidrot galveno sniedzamajos priekšstatos. Iepriekš minēto principu rezultātā veidojas sistemātiskums. Būtiski ir jāuzsver, lai sniegtie priekšstati būtu saistīti ar dzīvi, proti, lai tie būtu pietuvināti reālajai dzīvei un praktiskai darbībai. Bērnu radošums, aktivitāte un skolotāja veiksmīga šo procesu organizēšana ir kā pamats veiksmīgai zināšanu apguvei. Ļoti svarīgi ir ievērot bērna individuālās īpatnības, vajadzības un raksturu. Šo prasību rezultātā veidojas pozitīva emocionālā vide, kurā veidojas pozitīva attieksme pret darbu, mācībām, līdzcilvēkiem un apkārtējo pasauli.

Darba autore vēlas aplūkot pirmsskolas izglītību un audzināšanas procesu tajā, jo tieši pirmsskola sagatavo bērnus skolas gaitām un turpmākajai dzīvei. Pirmsskolā izglītības process tiek īstenots pēc pirmsskolas izglītības programmas. Pirmsskolas izglītības programma paredz apgūt savas valsts valodu, priekšstatus par dabu, apkārtējo pasauli, matemātiku, sociālajām zinībām, kā arī tiek apgūtas radošās prasmes kā tēlotājmāksla, kura aptver rokdarbus, mājturību, aplicēšanu, konstruēšanu un vizuālo mākslu. Būtiski tiek aktualizētas valsts kultūras tradīcijas. Turklāt mācību un audzināšanas process tiek pietuvināts tam kā tas norisinās ģimenē, tikai pirmsskolā tiek izmantotas speciālas metodes, darba organizācijas formas un izglītības saturs. Kā arī ļoti svarīga ir sadarbība ar bērnu vecākiem, jo šīs sadarbības rezultātā veidojas kopējs darbs, kuru rezultātā tiek sekmēta gan fiziskā, gan garīgā attīstība. Darba autore vēlas uzsvērt, ka pirmsskolā nenorisinās mācību stundas, kā tas notiek skolā. Pirmsskolā kā galvenā organizācijas forma tiek izmantotas rotaļnodarbības, kuru laikā tiek apgūta saskarsme, tiek sniegti priekšstati atbilstoši izglītības programmai, tiek sekmēta gribas un izziņas prasmes, kā arī neiztrūkstošas ir kustību rotaļas, aktivitātes brīži rotaļnodarbību laikā. Organizējot šādas rotaļnodarbības, bērni tiek sagatavoti skolas gaitām. Savukārt pats mācību process aptver apgūstamos priekšstatus,

uzdevumus un vingrinājumus, kuri ir jāapgūst rotaļnodarbību laikā. Kā jau iepriekš tika minēts – mācību saturu regulē valsts noteikta izglītības programma, kā arī mācību plāni, kurus apstiprina konkrēta pirmsskolas izglītības iestāde. „Mācību plāns ir dokuments, kurā noteikts, kādi mācību priekšmeti kādās klasēs mācāmi, kā arī paredzēts attiecīgo mācību stundu skaits nedēļā” (15, 68). Mācību plāns aptver arī mācāma priekšmeta programmu, proti, mācāmās vielas tematiku un saturu. Tie nosaka to, kāda būs mācāmās vielas tematika, kā un cik plaši tā tiks apgūta. Mācību priekšmeta programmā tiek uzskaitīti ar veicamie uzdevumi – gan izglītojošie, gan attīstošie, kā arī eksperimenti. Mācību plāni spēj ļoti veiksmīgi organizēt gan skolotāja darbu, gan pašu mācību procesu.

„Mācību procesā skolotāja uzdevums ir mērķtiecīgi virzīt skolēna izziņas darbību – veidot viņa apziņā jaunus priekšstatus un jēdzienus, palīdzēt izprast likumsakarības” (15, 72). Skolotājam ir jābūt tam, kurš motivē bērnus mācībām. Turklāt ne vienmēr bērni paši spēj apzināties mācīšanās nozīmīgumu. Tāpēc skolotājam rotaļnodarbības ir jāorganizē tādas, lai tās būtu bērnam saistošas un tajā pašā laikā viegli saprotamas. Tāpēc rotaļnodarbībās tiek izmantotas dažādas metodes, kuru izvēli nosaka mācību mērķis un uzdevumi, kā arī mācību saturs. Izvēloties mācību metodes ir jārēķinās ar bērna motivācijas līmeni, mācību satura un prasību apjomu, bērna iepriekšējo pieredzi un prasmēm, bērna vecumu, interesi un aktivitāti, savstarpējām attiecībām grupas vidē, materiāli tehniskajām iespējām, kā arī bērnu skaitu grupā. „Ar mācību metodi saprotam skolotāja un skolēna didaktiskās sadarbības paņēmieni sistēmu, ar kuras palīdzību skolēni apgūst jaunas zināšanas, prasmes un iemaņas, vienlaikus attīstot arī savas izziņas spējas” (15, 106). Būtiska ir skolotāja pārlicība par izvēlētās metodes efektivitāti. Kā galvenās mācību metodes pirmsskolā ir 1) dzīvā vārda metodes – skolotāja prasmes izklāstīt informāciju, veikt pārrunas, kā arī mutiski vingrinājumi; 2) darbs ar grāmatu – lasīšanas un rakstīšanas vingrinājumi; 3) uzskates metodes – demonstrējumi un novērojumi; 4) praktiskās metodes – eksperimenti, patstāvīgais darbs, darbs dabā. Pirmsskolā mācību metodes var iedalīt arī pēc to mērķa – bērna darbības aktivizēšanai – grupu vai pāru darbs, lomu spēles; ieinteresēšanai – lomu spēles, diskusijas; domāšanas procesu attīstīšanai – situāciju analīze, diskusijas; sadarbības prasmju attīstīšanai – grupu darbs; zināšanu lietošanai praktiskā darbībā – eksperimenti, ekskursijas; paškontrolei – individuālais darbs. Skolotājam ir jāizvēlas tādas mācību metodes, kuras spēj sniegt pozitīvas emocijas, komfortablu vidi, kurā bērnam ir iespēja darboties un pielietot gan savas zināšanas, gan pieredzi.

Skolotājs palīdz bērniem virzīt viņu darbību no vērošanas uz abstraktu domāšanu un to savukārt uz praktisku darbību. Tādējādi var apgalvot, ka skolotājs sistematizē un organizē bērna mācīšanās

gaitu un rezultātus. Turklāt skolotājs analizē šos rezultātus, lai veiktu nepieciešamās korekcijas vai uzlabojumus. Rotaļnodarbību laikā skolotājs veic vairākus rotaļnodarbības organizācijas posmus – bērnu sagatavošanu jauno priekšstatu apgūšanai, to uztveršana, izprašana un nostiprināšana, iepriekšējo priekšstatu nostiprināšana. Kā jau iepriekš tika minēts – bērniem ir jāsekmē pozitīva attieksme un vēlme izzināt kaut ko jaunu, tikai tad rotaļnodarbība var būt sekmīga. Visvieglāk ir motivēt bērnus, kuriem ir attīstītas izziņas spējas. Šādiem bērniem allaž ir vēlme izzināt nezināmo vai atrisināt uzdevumus. Tomēr ir jāpievērš uzmanība arī tiem bērniem, kuriem šīs spējas vēl nav tik ļoti attīstītas. Tāpēc pedagogiski liela nozīme ir intereses izraisīšanai rotaļnodarbības sākumā. Kad interese ir panākta, tad bērnam ir vieglāk uztvert mācību vielu. Kā viens no galvenajiem mācību vielas uztveršanas elementiem ir vērošana, kura ir cieši saistīta ar uztveri. Lai atvieglotu uztveršanu, tiek izmantoti dažādi uzskates materiāli. Tie palīdz uztvert lietu un parādību raksturīgākās īpašības. Darba autore vēlas piebilst, ka uztvere ir cieši saistīta ar iepriekšējo pieredzi. Jo kad uztvertā informācija ir izprasta, bērns to abstraktē – veido spriedumus un secinājumus, atklāj to likumsakarības. Kad uztveramā informācija ir izprasta, tā ir jānostiprina. Lai bērns to veiksmīgāk iegaumētu, skolotājs var palīdzēt, izskaidrojot kur un kā šīs zināšanas būs nepieciešams pielietot. Tādējādi bērns to centīsies rūpīgāk iegaumēt, turklāt cieši saistot ar iepriekšējo pieredzi. Tomēr kā jau iepriekš tika minēts – mācību process ir atgriezenisks, un skolotājam nemitīgi jāseko līdzi bērnu rezultātiem un zināšanām. Kā pārbaude kalpo bērnu zināšanu pārbaude – kā bērns ir sapratis priekšstatus, vai bērns ir sapratis to likumsakarības, kā arī vai bērns spēj tos pielietot patstāvīgā darbībā. Ja pārbaude tiek veikta laicīgi un sistemātiski, tad skolotājs var ātri un veiksmīgi veikt nepieciešamās korekcijas.

Turklāt tā kā audzināšanas process ir ilgstošs un sarežģīts, savstarpēju uzdevumu un funkciju saistīts process, tad var apgalvot, audzināšanas attīstība un mijiedarbība ir nemitīgs un nepārtraukts process. Tāpēc, lai audzināšana būtu sekmīga, tiktu realizēti tās mērķi un uzdevumi, audzināšanas procesā ir jāiesaistās un jāsadarbības divām pusēm – vecākiem un pirmsskolai. Tikai veiksmīgas sadarbības rezultātā var attīstīties pilnvērtīga bērna personība, ar tās raksturojošām īpašībām un prasmēm. Tāpēc turpmāk darba autore vēlas aplūkot praktisku sadarbību jeb mijdarbību starp vecākiem un pirmsskolu 4 – 5 gadus vecu bērnu audzināšanā.

5. SADARBĪBA UN TĀS REALIZĀCIJAS GAITA

5.1. Sadarbības jēdziena skaidrojums

Pirmsskolas pedagoģiskajā procesā būtiska nozīme ir sadarbībai. Turklāt sadarbība ir daudzpusīga – pirmsskolas pedagoģiskajā procesā kā sadarbības personas piedalās un mijiedarbojas gan pirmsskolas darbinieki, kuri ir iekšējās sadarbības locekļi, gan ģimenes, kuras ir ārējās sadarbības locekļi. Tādējādi, lai pirmsskolas pedagoģiskais process noritētu veiksmīgi, tiktu sasniegts tās mērķis – bērna daudzpusīga un harmoniska attīstība, visām iesaistītajām pusēm ir jāizvirza vienotas prasības un uzdevumi šī mērķa sasniegšanā.

Sadarbības jēdzienu ir pētījuši un centušies izskaidrot dažādi pašmāju pedagoģijas pētnieki kā A. Baldiņš, A. Raževa, A. Špona. Savu viedokli par sadarbības nozīmīgumu un tās īstenošanu piekrita izteikt pirmsskolas skolotājas ar lielu darba stāžu Kristīne Bekmane un Iveta Kiope.

A. Špona sadarbību definē: „Sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku darbs uz kopīgu mērķi, saskaņotiem mērķa sasniegšanas līdzekļiem, tuvinātu novērtējumam un pašnovērtējumam par sasniegtajiem rezultātiem. Sadarbība ir pieredzes pārņemšanas forma, iespēja labāko paraugu atdarināšanai, pašpieredzes pilnveidošana jaunām zināšanām, prasmēm un attieksmēm” (13, 145). Ar to tiek saprasts, ka šādā kontekstā sadarbība ir vairāk orientēta uz pieredzes pārņemšanas jeb audzināšanas procesu. Var apgalvot, ka arī šāda sadarbības pieeja ir svarīga bērna personības attīstībā. Savukārt A. Baldiņš un A. Raževa sadarbību definē: „Pedagoģiskā sadarbība ir skolas, skolēnu un vecāku radoša darbība kopīgu mērķu sasniegšanā, proti, skolēna personības attīstībā” (1, 7). Neskatoties uz to, ka iepriekš skaidrotajā sadarbības jēdziena skaidrojumā ir minēta skola un skolēni, tomēr šo jēdzienu var pielāgot arī pirmsskolas un pirmsskolas vecuma bērnu kontekstam. Tādējādi var secināt, ka, lai gan mainās izglītības pakāpe un tās iesaistītās personas, nemainās tās būtība – bērna personības attīstības veicināšanā piedalās divas nozīmīgas grupas – mācību iestāde un ģimene, kur ģimene ir ne tikai bērns un vecāki, bet arī citi tuvākie radnieki, kuri aktīvi līdzdarbojas bērna personības attīstībā. Turklāt būtiski ir jāuzsver, ka sadarbības pamatā ir saskarsme jeb komunikācija – spēja izteikt savu viedokli, pamatot to, kā arī uz klausīt un pieņemt citu viedokli, pieņemt lēmumus un būt atbildīgam par savu rīcību. Kā uzsver A. Baldiņš un A. Raževa – sadarbības pamatā ir sistemātiskums un sadarbības nozīmīguma apzināšanās. Kā arī sadarbības uzdevumu sadale un mērķu sasniegšana. Tomēr sadarbība nav jēgpilna, ja kāds no sadarbības locekļiem uzņemas vadošo darbību jeb

pārākumu. Sadarbība pēc savas būtības ir abpusējs process, kurā savstarpēji viens uz otru iedarbojas un papildina visi sadarbības locekļi. (Baldiņš, Raževa, 2001)

Tomēr arvien vairāk nākas secināt, ka ģimenes un pirmsskolas sadarbība kļūst neefektīva vairāku iemeslu dēļ. Lielākoties tā ir vecāku aizņemtība un neinteresēšanās par bērna ikdienas gaitām pirmsskolā, kā arī nereti nevēlas iesaistīties dažādās problēmsituācijās, kuras ir saistītas ar viņu bērnu. Tomēr ne vienmēr ģimene ir vainojama pie neveiksmīgas sadarbības. Nereti pirmsskolas skolotājas nav apveltītas ar izteiktu pedagoģisku domāšanu, nespējot pareizi komunicēt ar bērniem vai to vecākiem. Pirmsskolas skolotāja I. Kiope min vēl kādu neveiksmīgas sadarbības problēmu: „(...) skolotājs ir pārslogots ar bērnu skaitu, papīru pildīšanu, nespēj, neprot organizēt, ieinteresēt vecākus, mainīgās prasības izglītības jautājumos – izmaiņas, neizpratne par to, kas būs turpmāk. Un, protams, vecāku pārslodze darbā – cilvēks, kas ir noguris, nespēj uztvert emocionāli atsaucīgi piedāvāto informāciju (Kiope, 4.pielikums).

Tādējādi veidot prasmi komunicēt, rast kopēju viedokli un intereses, organizēt visefektīvākās sadarbības formas sadarbībā ar vecākiem, skolotājam nav viegli. Tomēr tādējādi pilnveidojoties, gan skolotāji, gan ģimene spēs rast un organizēt vienotas prasības bērna attīstībai.

5.2. Sadarbības mērķis un uzdevumi

Lai sadarbība būtu mērķtiecīga, gluži tāpat kā audzināšana, ir nepieciešams izvirzīt sadarbības mērķi, kuram tiks pakārtoti atbilstoši sadarbības uzdevumi. Galvenais sadarbības mērķis, tāpat kā audzināšanā, tiek izvirzīta daudzpusīga un attīstīta bērna personība. „Tātad skolas un ģimenes sadarbības mērķis ir sadarbības rezultātā nodrošināt bērna un jaunieša optimālus socializācijas apstākļus reālajā sociālajā vidē” (1, 10). Ar to var saprast, ka ģimenes un izglītības iestādes sadarbības rezultātā ne tikai tiek sekmēta bērna personības attīstība, bet arī bērns tiek socializēts apkārtējā vidē, kas nozīmē, ka bērns šajā laikā apgūst prasmes komunicēt, sadarboties, izteikt un pamatot savu viedokli, uzņemties noteiktu atbildību par sevi un savu rīcību. Savukārt pirmsskolas skolotāja I. Kiope kā sadarbības mērķi min: „Mērķis – sniegt bērnam iespēju, nodrošināt to, lai bērnam būtu drošības sajūta, vienotas prasības, noteikumu un zināšanu, prasmju, spēju apguve” (Kiope, 4.pielikums).

Turklāt, lai gan teorētiskajā literatūrā bieži tiek minēta skolas un ģimenes sadarbība, to var attiecināt ne tikai uz skolu, bet arī uz pirmsskolu, jo sadarbības būtība, mērķi un uzdevumi pēc savas būtības nemainās, mainās tikai konkrētās izglītības pakāpes raksturīgākie uzdevumi.

Tātad, lai sasniegtu sadarbības mērķi, ir jāizvirza konkrēti sadarbības uzdevumi. Konkrēti sadarbības uzdevumi tiek piemēroti gan pirmsskolai, gan ģimenei atsevišķi, gan pirmsskolai un ģimenei kopīgi.

Kā galvenie pirmsskolas sadarbības uzdevumi tiek izvirzīti:

- Veikt pedagoģisko procesu;
- Veikt daudzpusīgu bērna personības attīstību;
- Sekmēt bērna sociālās prasmes

Tas nozīmē, ka pirmsskolā sistemātiski plāno un organizē pedagoģisko procesu, kura laikā bērns ir izteikti sociāla persona, kura komunicē ar līdzcilvēkiem. Turklāt jāatzīst, ka nekomunikabla persona nespēj pilnvērtīgi un daudzpusīgi attīstīties. Savukārt komunikabla persona spēs veiksmīgi apgūt mācību programmu, kā arī attīstīt un pilnveidot dažādas prasmes. Kā rezultātā bērns spēs izveidoties par daudzpusīgu un pilnvērtīgu personību.

Savukārt kā ģimenes galvenie sadarbības uzdevumi tiek izvirzīti:

- Sekmēt bērna intelektuālo attīstību;
- Attīstīt sociāli noteiktas uzvedības normas;
- Sekmēt atbildību par savu rīcību;
- Veicināt personības rakstura iezīmju veidošanos

Tas nozīmē, ka arī ģimenei ir jāieskaitās bērna pedagoģiskajā procesā, turklāt kā tika noskaidrots jau iepriekš darba autora darbā – ģimene ir bērna pirmā skolotāja un paraugs. Tieši ģimene ir pirmais pasaules priekšstatu avots, uzvedības un attieksmju veidošanās paraugs. Ģimenei, kurā aug, mazs bērns ir jāreķinās ar faktu, ka bērnam agri vai vēlū būs jāapmeklē pirmsskola. Tāpēc ģimenei ir jāsniedz bērnam tādas pašas vērtības kā pirmsskolā. Bērnam esot pirmsskolā, tās tiks nostiprinātas un pilnveidotas.

Šie iesaistītie sadarbības locekļi spēj veikt sadarbības uzdevumus katrs par sevi, tomēr tādējādi netiks sasniegts sadarbības mērķis. Lai to sasniegtu, visiem iesaistītajiem sadarbības locekļiem, proti, ģimenei un pirmsskolai, ir jāveic kopīgi sadarbības uzdevumi:

- Jābūt vienotām prasībām gan izglītības jautājumos, gan personības attīstības veicināšanā;
- Abpusēji jāsekmē bērna sociālās prasmes;
- Sekmēt bērna kultūrvērtību un uzvedības normu veidošanos;
- Abpusēji paaugstināt viens otra potenciālu, nodrošinot efektīvu vidi bērna personības attīstībai

Visi iepriekš minētie uzdevumi tiek veikti visā sadarbības procesa laikā, proti, bērna pirmsskolas periodā. Tādēļ gan pirmsskolai, gan ģimenei ir jāsniedz savs ieguldījums šīs sadarbības veiksmīgā īstenošanā. Turklāt, jo vairāk sadarbības locekļi iesaistīties sadarbības procesā, jo kvalitatīvāks un mērķtiecīgāks būs sadarbības process.

5.3. Sadarbības formas

Kā uzsver A. Baldiņš un A. Raževa – sadarbība nekādā gadījumā nevar tikt uzskatīta par nejaušu gadījumu, kurā reizi par reizi tiek risināts kāds sasāpējis jautājums. (Baldiņš, Raževa, 2001) Sadarbība ir ļoti sistemātiski organizēts process, kurā tiek īstenoti sadarbības mērķi. Šo mērķu sasniegšanā tiek izvirzīti sadarbības uzdevumi, savukārt to īstenošanai tiek izmantotas dažādas sadarbības formas vai metodes. „Skolas un ģimenes sadarbības formas ir ārējais satura organizācijas veids, kuras veiksmīgas izvēles gadījumā ļauj ar iespējami nelieliem cilvēku un materiālajiem resursiem optimāli īsā laikā sasniegt abpusēji pieņemamu dažādu pedagoģisko problēmu risinājumu” (1, 12). Tas nozīmē, ka izvēloties pareizu sadarbības metodi ir iespējams nelielā laika posmā, atrisināt kādu problēmsituāciju. Turklāt šīs situācijas risināšanā nav vajadzīgs iesaistīt lielu cilvēku skaitu, kā arī materiālos resursus. Tas pamato apgalvojumu, ka tieši neliels cilvēku skaits, proti, tuvākie un visvairāk iesaistītie sadarbības locekļi spēj veiksmīgi un ātri atrisināt problēmsituācijas.

Lai veiksmīgi izvēlētos sadarbības formu jeb metodi, ir nepieciešams izprast kāda mērķa sasniegšanai tā būs vajadzīga. Tādēļ var apgalvot, ka sadarbības mērķis ir cieši saistīts ar sadarbības formām. Sadarbības formas tiek iedalītas pēc to formālajām pazīmēm. Tiek izšķirtas individuālās, grupālās un frontālās sadarbības formas. Individuālās sadarbības formas paredz individuālu sadarbību ar konkrētu sadarbības locekli, piemēram, pirmsskolas skolotāja un bērna vecāks. Turklāt individuālās sadarbības formas organizē tā, lai tās laikā tiktu risināti jautājumi tikai par konkrētu situāciju saistībā ar vecāka bērnu, kā arī tās laikā tiek risināti jautājumi, kuri, iespējams, nevar būt risinātas citas personas klātbūtnē. Kā individuālās sadarbības formas

rakstiska vai telefoniska sazināšanās, atbildes uz vecāku interesējošiem jautājumiem, vecāku aicinājums uz izglītības iestādi, individuālas konsultācijas. Savukārt grupālas sadarbības formas paredz visu sadarbības personu iesaistīšanu kopīgam darbam vai mērķim. Grupālas sadarbības formas var būt grupas vecāku sapulce, grupu konsultācijas vai semināri, pirmsskolas vecāku komiteja, kopīgs darbs, piemēram, sakopšanas talkas. Izmantojot šādas sadarbības formas, drīkst kolektīvi apspriesties par grupas vidi, mācību procesu, ikdienu pirmsskolā. Tomēr aizvien nedrīkst publiski apspriest bērnus, viņu sasniegumus vai problēmsituācijas. Turklāt grupālo sadarbības formu realizēšanas laikā, vecāki var savstarpēji iepazīties tuvāk un veidot interešu kolektīvus. Savukārt frontālas sadarbības formas pēc savas būtības ir tuvinātas grupālām sadarbības formām, atšķirība ir tajā, ka frontālo sadarbības formu laikā, vecāki ir iesaistīti, tomēr vairāk ieņem vērotāju pozīciju. Frontālas sadarbības formas var būt vecāku sapulces, tematiski ģimeņu vakari vai pēcpusdienas, dažādi pirmsskolas svētki, pārgājieni un ekskursijas, dažādu kultūras pasākumu apmeklējums. Visu frontālo sadarbības formu laikā skolotājs netieši ieņem vadošo pozīciju, ar kuras palīdzību tiek iesaistīti vecāki. Frontālo sadarbības formu rezultātā veidojas pozitīvs kontakts starp pirmsskolas skolotāju un vecākiem, vecāki jūtas piederīgi pirmsskolai, kā arī izjūt pozitīvu novērtējumu. „Atcerēties, ka katram vecākam ir sava pieeja, kuru atrodot (analizējot sarunas, vecāku izturēšanos dažādās situācijās, pasākumos u.tml.), var vecākus ieinteresēt un motivēt. Arī vecāki ir tikai cilvēki” (Kiope, 4.pielikums).

Izvēloties sadarbības formas ir jāprot izprast, vai tās izvēle palīdzēs izveidot kontaktu un sasniegt izvirzītos mērķus. Sadarbības formas izvēlē būs veiksmīga, ja tās laikā iesaistīsies un atsauksies vecāki. Skolotājam ir jāprot kritiski izvērtēt, vai viņa izvēle ir bijusi pareiza. Ja izvēlēta sadarbības forma neveicina sadarbības mērķa sasniegšanu, skolotājam ir jāprot variēt, izvēloties citas sadarbības formas. Tomēr ne vienmēr mērķa sasniegšanai pietiek ar pareizi izvēlētu sadarbības formu. Primāri skolotājam ir jāprot komunicēt ar bērnu un viņa vecākiem. Kad būs atrasts kopējs viedoklis, sadarbībai jāklūst plūstošākai un abpusēji ieinteresētai. „Vienmēr informēt par visu vecākus, būt pretimnākošiem, pacietīgiem. Atcerēties, ka būtībā vecāks skolotājam nodod vissvarīgāko kas vien viņam ir” (Bekmane, 3.pielikums)

6. ĢIMENES UN PIRMSSKOLAS SADARBĪBA PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES „X” 3. GRUPĀ

6.1. Pētījuma organizācija

Lai pārbaudītu darba sākumā izvirzīto pētījuma jautājumu, kādi ģimenes un pirmsskolas sadarbības aspekti vislabāk veicina bērna personības attīstību, tika izmantotas sekojošas pētījuma metodes:

1. Literatūras analīze;
2. Anketēšana – tika izstrādātas anketas grupas bērnu vecākiem ar mērķi noskaidrot kā noris audzināšana ģimenē un kādas sadarbības formas tiek izmantotas sadarbībā ar pirmsskolu. Tika noskaidrotas arī vecāku vēlmes un ieteikuma sadarbības uzlabošanai. Anketu sastāda 19 jautājumi (skatīt 1. pielikumu);
3. Ekspertu intervijas – intervijas sniedza pieredzējušas skolotājas un sava amata profesionāles - pirmsskolas „Prosum” skolotāja Kristīne Bekmane, Rīgas 124. pirmsskolas izglītības iestādes „Dzērvenīte” skolotāja Iveta Kiope. Interviju sastāda 10 jautājumi (skatīt 2., 3., 4. pielikumu);
4. Grupas vecāku sadarbības vēlmju/ieteikumu analīze

6.2. Pētījuma bāze

Pētījums tika veikts pirmsskolas izglītības iestādes „X” 3. grupā. grupā tiek uzņemti bērni vecumā no 4 – 5 gadiem, bērnu skaits grupā – 26.

Grupās vadošā darbība – rotaļnodarbības, kas palīdz bērniem apgūt sociālās prasmes, zināšanas, vērtības. Skolotājas savos uzdevumos iekļāva gan attīstošos, gan izglītojošos uzdevumus. Nodarbībās tika izmantoti daudz uzskates un izdales materiāli, kuri vienmēr bija pārdomāti sagatavoti. Ar izdales materiālu palīdzību skolotājas rosināja katram bērnam domāšanu un individuālu darbošanos.

Ārpus nodarbību laikā skolotājas rosināja bērnus piedalīties dažādās sižeta rotaļās, izspēlējot dažādas lomu spēles, celtniecības rotaļas u.t.t. Skolotājas rosināja bērnus rotaļāties arī pastaigas laikā, mācīja bērniem dažādas jaunas rotaļas un spēles. Skolotājas centās caur dažādām

rotaļām, attīstīt bērnos dažādas prasmes kā sadarboties, attīstīt fantāziju, kā arī kārtības sajūta, sakārtojot rotaļlietas pēc spēlēšanās. Skolotājas caur rotaļām centās attīstīt un pilnveidot bērnu kognitīvās prasmes. Skolotājas centās ļaut bērniem pašiem atrisināt kādas nesaskaņas, spēt veikt līdz galam kādas grūtības, veidot līdzjūtību pret citiem un citu darbiem, lietām. Skolotājas centās bērnos veicināt dažādu cēloņsakarību izprašanu, lietu būtību un to izprašanu.

Lielākajai daļai bērnu runas attīstība ir laba. Bija pāris bērni, kuriem būtu vajadzīgs logopēda apmeklējums, daži vienkārši neizrunāja pāris skaņas. Taču, tā kā skolotājām bija gramatiski pareiza un izkopta runa, tad varēja just, ka arī bērniem tā veidojās. Nereti bērni izlaboja viens otra runas kļūdas.

Manuprāt, grupas kopējais noskaņojums bija labs, jo grupa bija saliedēta un izpalīdzīga. Kā arī grupa bija zinātkāra un darboties griboša. Bērni ar interesi piedalījās pasākumos, rotaļnodarbībās un ārpus nodarbību aktivitātēs.

7. PĒTĪJUMA GAITA

7.1. Anketēšana

Pētījuma sākumā tika izstrādāta anketa vecākiem. Anketa tika sastādīta ar mērķi izzināt kādi ģimenes un pirmsskolas sadarbības aspekti vislabāk veicina bērna personības attīstību. Anketā iekļauti 19 jautājumi un dotas sekojošas atbildes (skatīt 3. pielikumu):

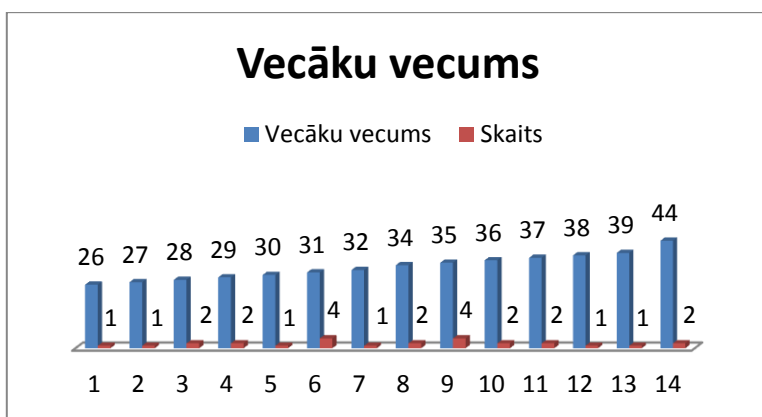
1. Vecāka vecums. Vecāku vecums ir 26 – 44 gadi
2. Bērnu skaits ģimenē. 12 bērni ir vienīgie bērni ģimenē, 10 bērni nāk no divu bērnu ģimenes, 2 bērni - no trīs bērnu ģimenes, 2 bērni - no četru bērnu ģimenes
3. Citi bērni ģimenē un to vecums. Ģimenēs, kurās ir vēl citi bērni, 10 ir dēli, vecumā no 1 mēneša līdz 11 gadiem, 8 ir meitas, vecumā no 3 līdz 18 gadiem.
4. Kādi ģimenes locekļi veido ģimeni? 19 bērni dzīvo pilnās ģimenēs, kuras veido māte, tēvs un bērns/i, 4 bērni – nepilnās ģimenēs, kurās ir viens vecāks un bērns/i, 3 bērni dzīvo pilnās ģimenēs, kuras veido arī vecvecāki.
5. Vai bērns apmeklē pirmsskolu? Visi bērni apmeklē pirmsskolu.
6. Cik ilgi bērns apmeklē pirmsskolu? 1 bērns apmeklē pirmsskolu vienu gadu, 8 bērni – divus gadus, 13 bērni – trīs gadus, 4 bērni – četrus gadus.
7. Vai vecāki ir apmierināti ar pirmsskolas izvēli? 25 vecāki ir apmierināti ar pirmsskolas izvēli, 1 vecāks – nav apmierināts ar pirmsskolas izvēli, atbilde netika pamatota.
8. Vai bērns labprāt apmeklē pirmsskolu? 23 bērni labprāt apmeklē pirmsskolu, 2 – nelabprāt apmeklē pirmsskolu, 2 – daļēji vēlas apmeklēt pirmsskolu.
9. Vai pirmsskola spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu? 20 vecāki atbildēja, ka pirmsskola spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu, 6 vecāki – ka pirmsskola nevar nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu.
10. Kurš ģimenē uzņemas vadošo darbību bērna audzināšanā? 12 ģimenēs vadošo bērna audzināšanas darbību uzņemas māte, 14 ģimenēs – abi vecāki.
11. Vai vecāka uzskati bērna audzināšanā sakrīt ar citu ģimenes locekļu uzskatiem? 20 ģimenēs uzskati par bērna audzināšanu sakrīt ar pārējiem ģimenes locekļiem, 6 ģimenes – uzskati par bērna audzināšanu nesakrīt ar pārējiem ģimenes locekļiem.

12. Audzināšanas stils ģimenē. 5 ģimenes izvēlas autoritatīvu audzināšanas stilu, 11 ģimenes – demokrātisku audzināšanas stilu, 5 ģimenes – autoritatīvi demokrātisku, 5 ģimenes – visus audzināšanas stilus, variējot tos pēc situācijas.
13. Ģimenes galvenais bērna audzināšanas mērķis. 2 ģimenes kā audzināšanas mērķi izvirza radošumu, 2 ģimenes – lai bērns būtu kulturāls, 6 ģimenes – izglītība, 2 ģimenes – lai bērns būtu ar savu viedokli, 7 ģimenes – lai bērns būtu labs cilvēks, 5 ģimenes – lai bērns būtu laimīgs, 3 ģimenes – lai bērns būtu dzīvespriecīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu paklausīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu mērķtiecīgs, 2 ģimenes – lai bērns būtu godīgs, 2 ģimenes – lai bērns būtu mīlēts un mīlētu citus, 6 ģimenes – lai bērns būtu cienpilns un cienītu citus, 2 ģimenes – lai bērns būtu atbildīgs, 8 ģimenes – lai bērns būtu patstāvīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu pilnvērtīgs sabiedrības loceklis, 1 ģimene – lai bērns būtu drosmīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu daudzpusīgs, 1 ģimene – lai bērns apgūtu pašapkalpošanās prasmes.
14. Galvenie audzināšanas uzdevumi pirmsskolā. 18 ģimenes kā galveno audzināšanas uzdevumu pirmsskolā min kvalitatīvas izglītības apguvi, 21 ģimene – pašapkalpošanās prasmju un pamatiemaņu apguvi, 13 ģimenes – bērna kā individualitātes izcelšanu, 17 ģimenes – sociālo un komunikācijas prasmju attīstīšanu, 15 ģimenes – attīstīt bērna radošumu un harmoniskumu.
15. Vai vecāki iesaistās pirmsskolas procesā? 23 ģimenes regulāri iesaistās pirmsskolas procesā, 3 ģimenes daļēji iesaistās pirmsskolas procesā
16. Kā vecāki iesaistās sadarbībā ar pirmsskolu? 25 ģimenes kā sadarbības formu izvēlas vecāku sapulču apmeklēšanu, 18 ģimenes – pirmsskolas pasākumu apmeklēšanu, 17 ģimenes – dažādu ar bērnu saistītu situāciju risināšanu, 14 ģimenes – kopā mācoties/atkārtojot pirmsskolā apgūto, 22 ģimenes – ieklausoties skolotāju teiktajā par bērna sasniegumiem, nepieciešamajiem uzlabojumiem vai uzvedību, 14 ģimenes – sagādājot nepieciešamos mācību materiālus, 20 ģimenes – atsaucoties uz skolotāju aicinājumiem vai lūgumiem.
17. Galvenie pirmsskolas un ģimenes sadarbības mērķi. 20 ģimenes kā sadarbības mērķi starp ģimeni un pirmsskolu uzskata kvalitatīvas izglītības apguvi, 21 ģimene – pozitīvu vidi, kurā bērns spēj pilnvērtīgi augt un attīstīties, 17 ģimenes – bērnu kā harmonisku un daudzpusīgu personību, 10 ģimenes – vecāku iesaistīšanos pirmsskolas procesā.
18. Vecāku vēlmes sadarbības pilnveidošanai ar pirmsskolu. Vecāki izteica dažādas vēlmes sadarbības uzlabošanai starp pirmsskolu un ģimeni – vairāk iesaistīt pirmsskolas ikdienā, iesaistīt vecākus dažādos saliedēšanas pasākumos, veidot ar bērniem kopīgus radošus darbus,

vairāk atvēlēt brīvo laiku rotaļām, saņemt ieteikumus par bērna prasmēm un zināšanām, kuras ir nepieciešamas pilnveidot, izveidot domubiedru grupu sociālajā tīklā.

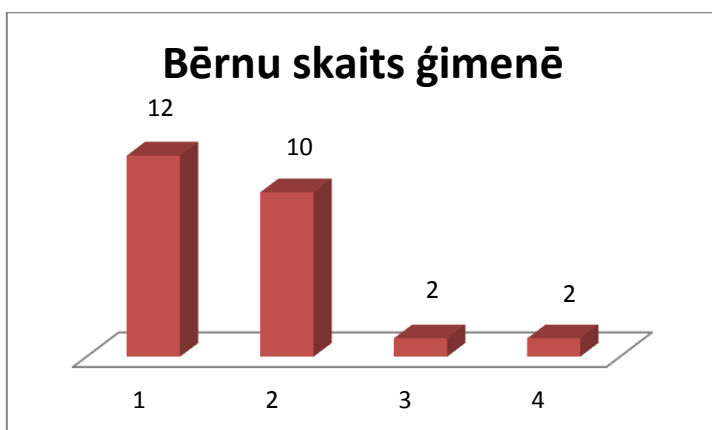
19. Vai ģimenes un pirmsskolas sadarbība ir bijusi veiksmīga un tās mērķi sasniegti? Visas aptaujātās ģimenes uzskata, ka ģimenes un pirmsskolas sadarbība ir bijusi veiksmīga un tās mērķi sasniegti.

7.2. Anketu rezultāti

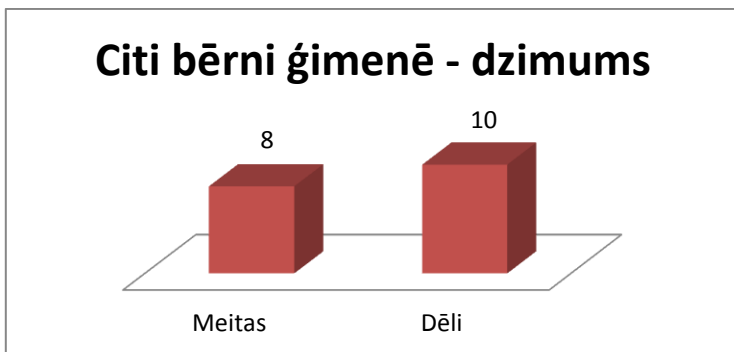
6.1.1. att. Vecāku vecums

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka grupas bērnu vecums ir no 26 – 44 gadiem. Tādējādi var izprast, ka vecākiem jau ir noteikta dzīves pieredze un savs viedoklis par bērna audzināšanas principiem un tās mērķiem.

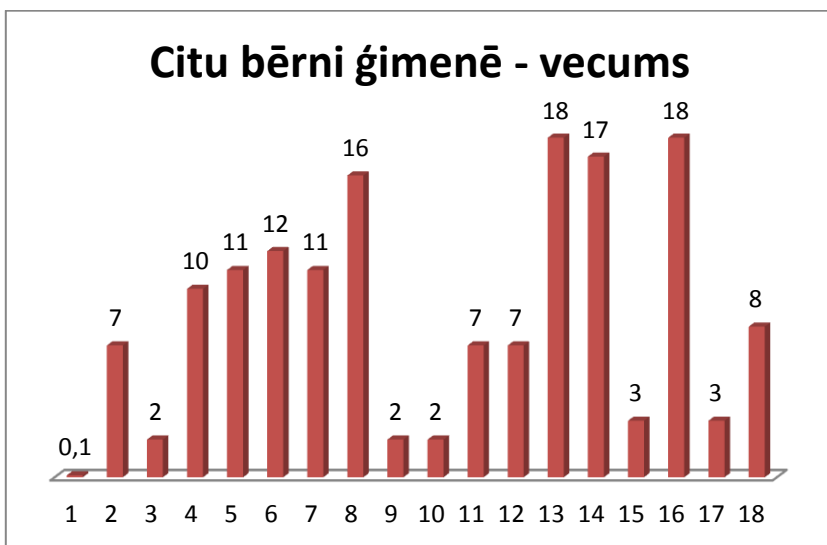
6.1.2. att. Bērnu skaits ģimenē

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 12 bērni ir vienīgie bērni ģimenē, 10 bērni nāk no divu bērnu ģimenes, 2 bērni – no trīs bērnu ģimenes, 2 bērni – no četru bērnu ģimenes.

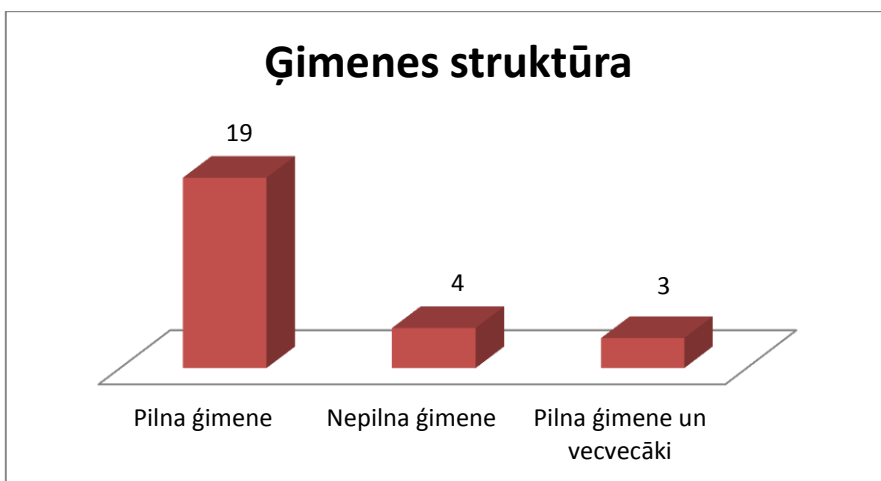
6.1.3. att. Citi bērni ģimenē – dzimums

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka ģimenēs, kurās aug vēl citi bērni, 8 ir meitas un 10 ir dēli. Šāds rezultāts ļauj secināt, ka tiem bērniem, kuriem ir māsa vai brālis, ir augstāks komunikācijas līmenis, kā arī ir ciešāka attiecību pieredze. Bērni, kuriem ir māsa vai brālis, ir nostiprinājusies izpratne un prasme par dalīšanos, socializēšanos, kā arī rūpēšanos, otra cienīšanu. Tādējādi var izteikt secinājumus, ka šādiem bērniem ikdienas gaitas pirmsskolas izglītības iestādē noritēs vieglāk nekā bērniem, kuriem nav brāļa vai māsa.

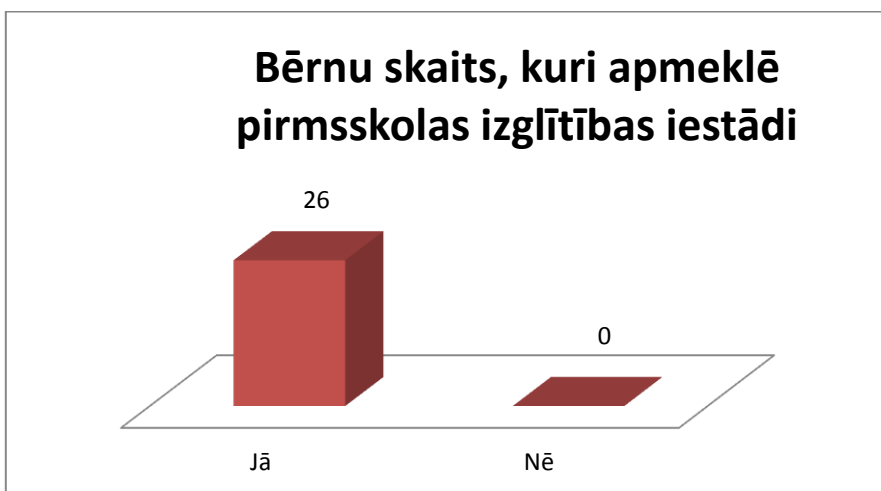
6.1.4. att. Citi bērni ģimenē – vecums

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka ģimenēs, kurās aug vēl citi bērni, bērnu vecums ir no viena mēneša līdz 18 gadiem.

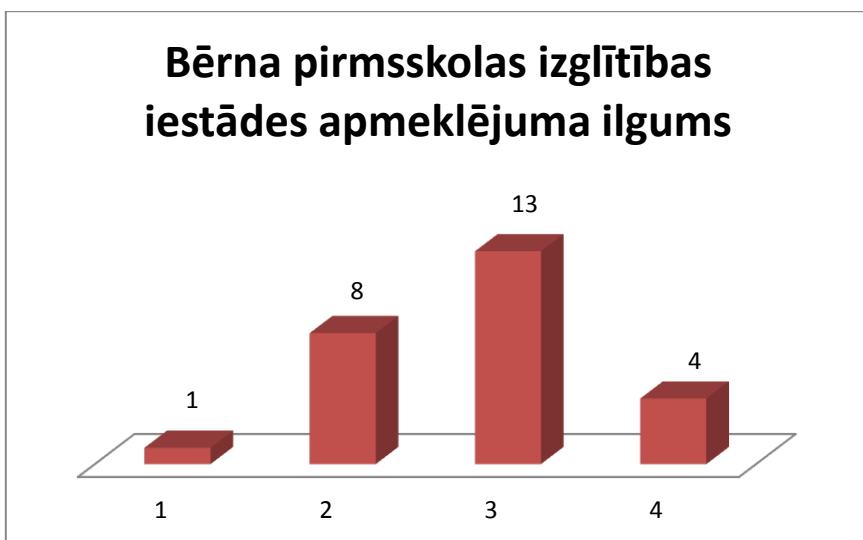
7.2.5.att. Ģimenes struktūra

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 19 bērni dzīvo pilnās ģimenēs, kuras veido abi vecāki un bērns/i, 4 bērni dzīvo nepilnās ģimenēs, kuras veido viens no vecākiem (visās atbildēs tika minēta māte), 3 bērni dzīvo pilnās ģimenēs, kuras veido arī vecvecāki. Viena ģimene izteica viedokli, ka viņu ģimeni veido arī mājdzīvnieks – suns.

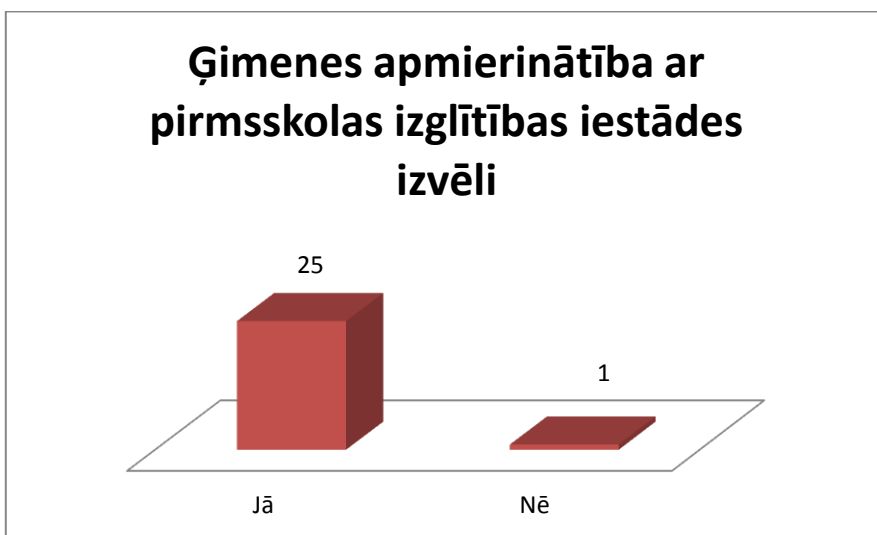
7.2.6.att. Bērnu skaits, kuri apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka visi 26 grupas bērni apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi.

7.2.7. att. Bērna pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējuma ilgums

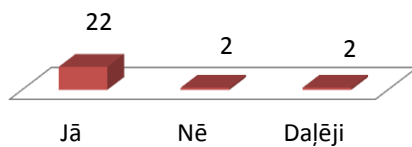
Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 1 bērns pirmsskolas izglītības iestādi apmeklē vienu gadu, 8 bērni – divus gadus, 13 bērni – trīs gadus, 4 bērni – četrus gadus. Šāds rezultāts ļauj secināt, ka lielākā daļa grupas bērnu pirmsskolas gaitas ir sākuši ļoti mazā vecumā, savukārt viens bērns grupai ir pievienojies nesēn – tikai uzsākot apgūt obligāto pirmsskolas izglītību.

7.2.8. att. Vecāku apmierinātība ar pirmsskolas izglītības iestādes izvēli

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 25 ģimenes ir apmierinātās ar pirmsskolas izglītības iestādes izvēli, savukārt 1 ģimene nav apmierināta ar pirmsskolas izglītības iestādes izvēli. Tomēr iemesls šai neapmierinātībai netika paskaidrots.

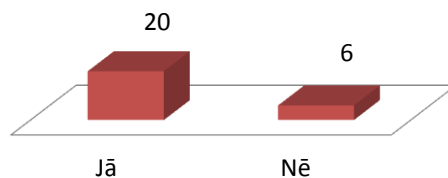
Bērnu vēlēšanās doties uz pirmsskolas izglītības...

7.2.9. att. Bērnu vēlēšanās doties uz pirmsskolas izglītības iestādi

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 22 bērni labprāt apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi. Kā papildus motivējoši iemesli tiek minēti dažādi pirmsskolā notiekoši pasākumi, teātra izrādes vai „mantu dienas” – dienas, kad bērns var atnest uz pirmsskolu vismīļāko rotaļlietu un visas dienas garumā rotaļāties. Tika noskaidrots, ka 2 bērni nelabprāt vēlas apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Kā iemesli šai nepatīkai tiek minēts – nav izveidots paradums regulāri apmeklēt pirmsskolu, kā arī bērna pašsajūta – mājās jūtoties drošāk. Savukārt vēl 2 bērni daļēji vēlas apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Iemesls šādai atbildei – bērns vēlas pavadīt laiku mājās kopā ar kādu no vecākiem.

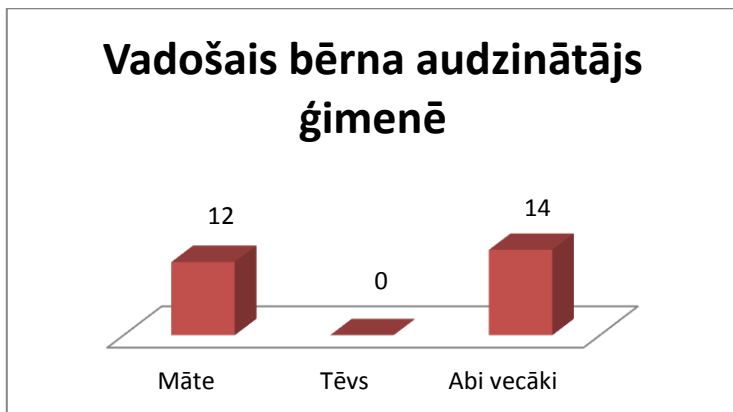
Ģimenes uzskats, vai pirmsskolas izglītības iestāde spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu

7.2.10. att. Vecāku uzskats, vai pirmsskolas izglītības iestāde spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu

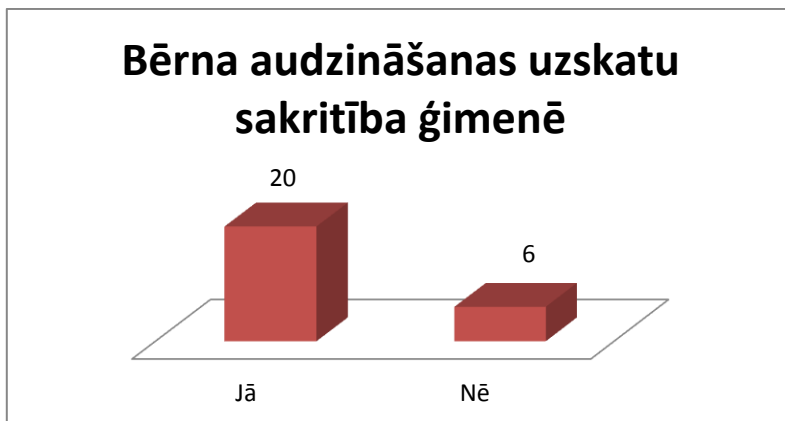
Aptaujas rezultātā tika noskaidrots, ka 20 ģimenes uzskata, ka pirmsskolas izglītības iestāde spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu. Turklāt, vecāki vēl piebilda, ka tas ir iespējams ar sirsnīga un profesionāla personāla palīdzību, nodrošinot pirmsskolā iespējas, kuras nereti ģimene nespēj nodrošināt, nostiprināt tās pašas vērtības, kuras tiek mācītas ģimenē, kā arī iesaistot ģimeni

pirmsskolas pedagoģiskajā procesā. Savukārt 6 ģimenes uzskata, ka pirmsskolas izglītības iestāde nespēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu, kā iemeslu minot, ka primāri ar bērna audzināšanu veic ģimene, kā arī ģimenes audzinošais piemērs ir būtiskāks, nekā tas tiek nodrošināts pirmsskolā.

7.2.11. att. Vadošais bērna audzinātājs ģimenē

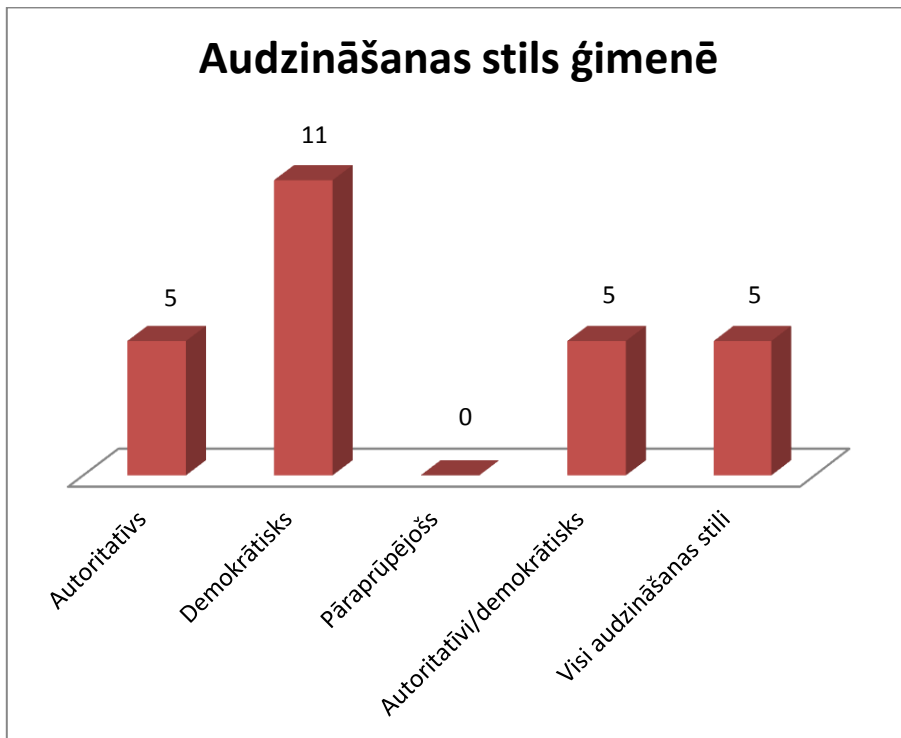
Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, 12 ģimenes vadošo audzināšanas uzdevumu uzņemas māte, savukārt 14 ģimenes abi vecāki līdzvērtīgi nodrošina audzināšanas uzdevumus.

7.2.12. att. Bērna audzināšanas uzskatu sakritība ģimenē

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 20 ģimenes sakrīt ģimenes locekļu viedoklis par bērna audzināšanu, savukārt 6 ģimenes nesakrīt ģimenes locekļu viedoklis par bērna audzināšanu.

Ģimenēs, kurās nesakrita viedoklis, kā iemeslu minēja dažādas rakstura iezīmes, proti, mātes ir stingrākas un uzstājīgākas, bet tēvi piekāpīgāki un bērnus vairāk lutina.

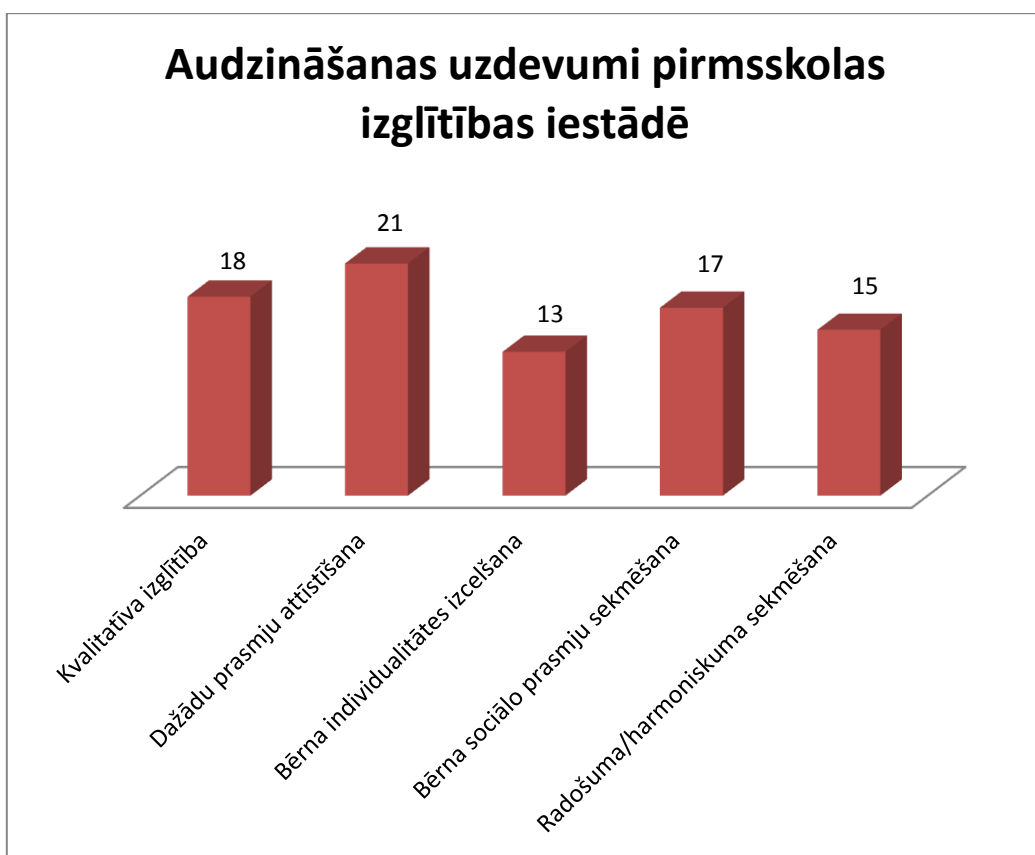
7.2.13. att. Audzināšanas stils ģimenē

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 5 ģimenes dod priekšroku autoritatīvam audzināšanas stilam, 11 ģimenes – demokrātiskam audzināšanas stilam, 5 ģimenes – autoritatīvi/demokrātiskam audzināšanas stilam, 5 ģimenes – visiem audzināšanas stiliem, variējot tos pēc dažādām situācijām. Neviena ģimene neizvēlējās pāprūpējošu audzināšanas stilu.

7.2.14.att. Ģimenes audzināšanas mērķis

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 2 ģimenes kā audzināšanas mērķi nosaka, lai bērns būtu radošs, 2 ģimenes – lai bērnu būtu kulturāls, 6 ģimenes – lai bērns būtu izglītots, 2 ģimenes – lai bērns būtu ar savu viedokli, 7 ģimenes – lai bērns būtu labs cilvēks, 5 ģimenes – lai bērns būtu laimīgs, 3 ģimenes – lai bērns būtu dzīvespriecīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu paklausīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu mērķtiecīgs, 2 ģimenes – lai bērns būtu godīgs, 2 ģimenes – lai bērns būtu mīlēts un mīlētu citus, 6 ģimenes – lai bērns būtu cieņpilns un cienītu citus, 2 ģimenes – lai bērns būtu atbildīgs, 8 ģimenes – lai bērns būtu patstāvīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu pilnvērtīgs sabiedrības loceklis, 1 ģimene – lai bērns būtu drosmīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu daudzpusīgs, 1 ģimene – lai bērns būtu apguvis pašapkalpošanās prasmes. Savukārt 2 ģimenes norādīja, ka tās neizvirza nekādus audzināšanas mērķus.

7.2.15. att. Audzināšanas uzdevumi pirmsskolā

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 18 ģimenes kā galveno audzināšanas uzdevumu pirmsskolas izglītības iestādē izvirza kvalitatīvas izglītības apguvi, 21 ģimene – pašapkalpošanās prasmju un pamatiemaņu apguvi, 13 ģimenes – bērna kā individualitātes izcelšanu, 17 ģimenes – sociālo un komunikācijas prasmju sekmēšana, 15 ģimenes – bērna radošuma un harmoniskuma sekmēšana.

7.2.16. att. Ģimenes iesaistīšanās pirmsskolas pedagoģiskajā procesā

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 23 ģimenes regulāri iesaistās pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, savukārt 3 ģimenes pirmsskolas pedagoģiskajā procesā iesaistās daļēji, kā iemeslu minot pārlietu lielu aizņemtību.

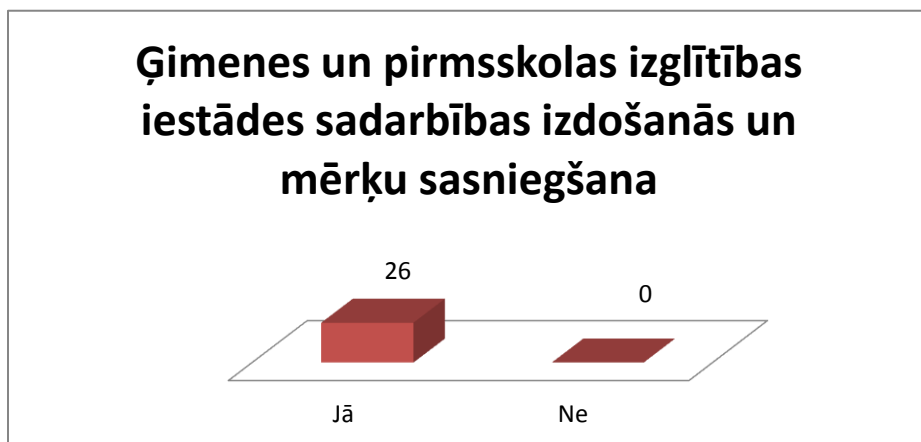
7.2.17. att. Ģimenes sadarbība ar pirmsskolas izglītības iestādi

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 25 ģimenes kā sadarbības formu izvēlas vecāku sapulču apmeklēšanu, 18 ģimenes – pirmsskolas izglītības iestādes organizēto pasākumu apmeklēšanu, 17 ģimenes – dažādu ar bērnu saistītu situāciju risināšanu, 22 ģimenes – ieklausoties skolotāju teiktajā par bērna sasniegumiem, nepieciešamajiem uzlabojumiem vai uzvedību, 14 ģimenes – sagādājot nepieciešamos mācību materiālus, 20 ģimenes – atsaucoties uz skolotāja aicinājumiem vai lūgumiem, 14 ģimenes – kopā mācoties vai atkārtojot pirmsskolas izglītības iestādē apgūto.

7.2.18. att. Pirmsskolas izglītības iestādes un ģimenes sadarbības mērķi

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 20 ģimenes kā sadarbības mērķi starp ģimeni un pirmsskolas izglītības iestādi izvirza kvalitatīvas izglītības apguvi, 21 ģimene – pozitīvu vidi, kurā bērns spēj pilnvērtīgi augt un attīstīties, 17 ģimenes – bērnu kā harmonisku un daudzpusīgu personību, 10 ģimenes – vecāku un bērna kopēju iesaistīšanos pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

7.2.19. att. Ģimenes un pirmsskolas izglītības iestādes sadarbības izdošanās un mērķu sasniegšana

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka visas aptaujātās ģimenes uzskata, ka ģimenes un pirmsskolas izglītības iestādes sadarbība ir bijusi veiksmīga un tās mērķi sasniegti.

8. ĢIMENES SADARBĪBAS VĒLMJU UN IETEIKUMU ANALĪZE

Anketēšanas rezultātā tika noskaidrotas ģimeņu sadarbības vēlmes un ieteikumi sadarbības uzlabošanai starp ģimeni un pirmsskolu. Gandrīz vairāk kā puse aptaujāto ģimeņu minēja atbildi, ka viņiem nav nekādu vēlmju vai ieteikumu sadarbības uzlabošanai, ka apmierina pašreizējā sadarbības kvalitāte un metodes. Tomēr cita daļa aptaujāto ģimeņu izteica gan vēlmes, gan ieteikumus sadarbības uzlabošanai. Ģimenes vēlējas, lai vairāk tiktu iesaistītas gan pirmsskolas ikdienā, gan pedagoģiskajā procesā, vēlējas vairāk pasākumus, kuru rezultātā tiktu veicināta citu grupas vecāku saliedēšanās, vairāk veikt kopīgus radošus darbus kopā ar bērnu, kuri tiktu izvietoti pirmsskolā dažādiem tematiskiem nolūkiem. Ģimenes izteica vēlmi, lai bērniem tiktu atvēlēts laiks brīvā laika aktivitātēm, kā arī vairāk saņemt informāciju par bērna sasniegumiem, prasmēm vai zināšanām, kuras ir nepieciešams pilnveidot. Ģimenes izteica vēlmi organizēt domubiedru grupu sociālajos tīklos, jo aizņemtības dēļ nereti nav iespēju sekot līdzi un pievērst uzmanību skolotāju izliktajiem paziņojumiem uz ziņojumu dēļa.

Apkopojot visas šīs vēlmes un ieteikumus, tik izprastas ģimeņu sadarbības vēlmes un ieteikumi tās uzlabošanai. Visas iepriekš minētās vēlmes un ieteikumi tika mērķtiecīgi un regulāri organizēti gan pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, gan ārpus pirmsskolas.

Kā pirmā no ģimeņu izteiktajām vēlmēm tika organizēta pastiprināta ģimenes iesaistīšana gan pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, gan pirmsskolas ikdienā. Vecāki regulāri tika informēti par bērna uzvedību, sasniegumiem, prasmēm, kā arī nepieciešamajiem uzlabojumiem. Pēc nepieciešamības vecāki saņēma ieteikumus, kā vislabāk veicināt prasmes, kuras sagādā grūtības. Skolotājas izzināja arī bērnu dažādās īpašās vajadzības vai būtisku informāciju, piemēram, bērna alerģijas, ēdiena nepanesība u.c. Balstoties uz abpusēju informācijas un viedokļa apmaiņu, izveidojās pozitīvs kontakts un sapratne starp skolotājām un ģimeni. Šāda abpusēji vienota kontakta rezultātā, bērns kā vidutājs un reizē novērotājs, spēj izprast, ka ir izveidojusies pozitīva vide starp viņa ģimeni un pirmsskolu, bērns spēj izdarīt secinājumus, ka vide, kurā viņš atrodas nav bīstama vai draudīga, tieši otrādi, tā pozitīva un labvēlīga, pilna patīkamām emocijām un atrodas tajā, bērns spēs attīstīt daudzpusīgas prasmes un savu personību.

Ģimenes tika iesaistītas pirmsskolas ikdienā, sekmējot piederību tai, proti, katru mēnesi pirmsskolas telpās tika veidotas izstādes vai dekorācijas, kuru veidošanā tika iesaistīti vecāki kopā ar bērniem. Vecāki kopā ar bērniem veidoja kopīgu kompozicionālu darbu, kurš vēlāk tika izvietots pirmsskolas telpās visu apskatei. Vecāki ļoti atzinīgi novērtēja iespēju veidot kartona ēkas par godu Latvijas proklamēšanas gadadienai, kā arī sniegpārslīņas grupas dekorēšanai.

(skatīt 5. pielikumu). Vecāki novērtēja šādu iespēju būt kopā ar bērnu. Vecāki atzina, ka darbojoties kopā ar bērnu izprata, ka viņu bērns ir jau krietni paaudzies, viņam ir izveidojies savs viedoklis un spēja to pamatot, ka bērnam ir aktīva pasaules priekšstatu izpētes interese. Bērnā ir interesanti ieklausīties un risināt sarunas par dažādām tēmām. Vecāki atzina, ka šāda darba izveide ir neatsverams kontakts un saliedēšanās process ar bērnu, kurš nereti izpaliek vecāku aizņemtības dēļ. Turklāt vecāki vēl atzina, ka šāda kopēja darbošanās lika atgāzt atmiņā bērības atmiņas, kad viņi paši bija vēl mazi un tieši tāpat darbojās kopā ar saviem vecākiem.

Tomēr, ja iepriekš minētā ģimeņu sadarbības vēlme saliedēja bērnus un viņu vecākus, sekojošā sadarbības ieteikuma organizācija, saliedēja grupas bērnu vecākus kopumā. Ģimenes kā sadarbības ieteikumu minēja pasākumus, kuru rezultātā tika saliedēti grupas bērnu vecāki. Vecāki bija ievērojuši, ka rudenī intensīvākajā lapu krišanas periodā gan skolotājas, gan bērni ļoti cītīgi grābj lapas, kuras vēlāk tika aizvestas uz komposta pārstrādes vietu pirmsskolas teritorijā. Vecāki savstarpēji pārrunāja šo situāciju un nolēma rīkot vienu konkrētu pēcpusdienu, kuras laikā palīdzētu gan skolotājām, gan bērniem sagrābt un aizvest lapas. Vecāku atsaucība bija liela, ieradās lielākā daļa grupas bērnu vecāki. Pēcpusdienas talkas rezultātā ne tikai bija sakopts bērnu pastaigas laukums, bet arī atjaunota nojume, proti, tajā tika ierīkotas tāfeles un uz sienām uzzīmēti krāsaini zīmējumi (skatīt 6. pielikumu). Šādas pēcpusdienas talkas rezultātā veidojās ne tikai pozitīva attieksme starp skolotājām un vecākiem, bet arī starp bērniem un viņu vecākiem, jo šāda pēcpusdiena bija patīkams un pozitīvs saliedēšanās darbs ikdienas aizņemtības steigā. Kopīga darba rezultātā vecāki savā starpā komunicēja, apmainījās ar pieredzi un viedokļiem, kuru rezultātā starp grupas bērnu vecākiem izveidojās draudzīgs kontakts, kurš vēlāk pārtapa ciešākā draudzībā, proti, dažas ģimenes savā starpā sadraudzējās, un nereti dažādus svētkus un pasākumus svinēja un apmeklēja kopā. Šādas ģimeņu sadraudzības rezultātā, ciešākas draudzības saites nodibināja arī bērni, proti, kļūstot par labākajiem draugiem ne tikai pirmsskolā, bet arī ārpus tās. Pateicoties labāko draugu modelim, bērnam ir vieglāk adaptēties pirmsskolā, bērns ar prieku dodas uz pirmsskolu, visas dienas garumā atrodas pozitīvā un patīkamā vidē, gūst pirmās neaizmirstamās bērības atmiņas, kā pamatā bērns attīstās kā daudzpusīga personība.

Ģimenes kā sadarbības vēlmi izteica arī atvēlēt bērniem vairāk laika brīvā laika aktivitātēm. Šajā ziņā skolotājām nācās izskatīt pirmsskolā noteikto dienas režīmu, plānojot, kā organizēt šo sadarbības vēlmi. Konsultējoties ar pirmsskolas metodiķi un vadītāju, tika nolemts, ka bērniem lielākie brīvā laika periodi tiek atvēlēti no rīta līdz brokastīm, pirms pusdienām pastaigu laikā, kā arī pēcpusdienas cēlienā. Šajā laikā bērni pēc saviem ieskatiem varēja nodoties brīvā laika

aktivitātēm, tomēr tajā pašā laikā, skolotājas veica mērķtiecīgi organizētu individuālo darbu pēc nepieciešamības dažādu prasmju nostiprināšanai. Ģimenes novērtēja šādu pirmsskolas pretimnākšanu, atzīstot, ka šāds bērna dienas režīms ir krietni pārdomātāks, turklāt bērns ir ne tikai apguvis pirmsskolas programmu, bet netieši ir apguvis ir dažādas sociālas prasmes, proti, kontaktēšanos ar citiem vienaudžiem. Sabalansējot laiku starp pirmsskolas programmas apguvi un brīvā laika aktivitātēm, bērns ir daudz attīstītāks un savaldīgāks, viņš savu aktivitāti ir apmierinājis dažādās sev tīkamās aktivitātēs un tādējādi bērns daudz efektīvāk spēj apgūt jauno un nezināmo. Un pārdomāta dienas režīma rezultātā, bērns attīstās daudz efektīvāk, attīstās viņa dažādās prasmes un personība.

Kāda ģimene izteica ieteikumu veidot domubiedru grupu kādā no sociālajiem tīkliem, jo līdz šim skolotājas par aktuālajiem paziņojumiem vecākiem ziņoja divos veidos – izliekot drukātus paziņojumus uz ziņojuma dēļa grupas garderobes telpā un izsūtot visiem vecākiem kopēju e-pasta ziņojumu. Tomēr aptaujājot vecākus vecāku sapulcē, vecāki atzina, ka diezgan bieži ikdienas steigā nav laika izlasīt visus izliktos paziņojumus uz ziņojuma dēļa, kā arī vecāki atzina, ka nereti nepievērš uzmanību skolotāju izsūtītajiem e-pasta ziņojumiem. Tāpēc vecākiem tika piedāvāta kāda vecāka ieteikums, organizēt domubiedru grupu kādā no sociālajiem tīkliem. Vecāki tika aptaujāti par vispiemērotāko sociālo tīklu un tika nolemts organizēt domubiedru grupu ziņapmaiņas lietotnē „Whatsapp”, kura piedāvā ātri apmainīties ar ziņām un failiem katra lietotāja telefonā, ja šī aplikācija ir lejuplādēta un telefonam ir pieejams interneta savienojums. Visi vecāki vienbalsīgi piekrita šādas domubiedru grupas organizēšanai, kā domubiedru grupas administratorus un izveidotājus izvirzot grupas skolotājas. Tika izveidota vienota domubiedru grupa, kurā tika pievienoti visi grupas vecāki (skatīt 7. pielikumu). Domubiedru grupas mērķis – ātrāka un efektīvāka saziņa starp pirmsskolas skolotājām un grupas bērnu vecākiem. Domubiedru grupā regulāri notika ziņapmaiņa starp skolotājām un bērnu vecākiem, proti, skolotājas ziņu veidā informēja vecākus par aktuālajiem notikumiem pirmsskolā, gaidāmajiem pasākumiem, u.c. būtisku informāciju. Vecāki nekavējoties šo ziņu saņēma un izlasīja savā telefonā, turklāt neskaidrību gadījumā varēja uzreiz uzdot interesējošus jautājumus, uz kuriem tikpat operatīvi varēja saņemt atbildi. Turklāt vecāki šajā domubiedru grupā varēja arī ziņu veidā pievienot dažādus savus ieteikumus pirmsskolas pedagogiskā procesa un ikdienas uzlabošanai. Šajā domubiedru grupā vecāki saņēma ne tikai ziņas, bet arī dažādus failus, proti, fotogrāfijas, kurās bija redzama bērnu ikdiena. Turklāt vecāki atbalstīja šādu ieceri – vecāku sapulces laikā tika veikta vecāku aptaujāšana, vai vecāki piekrīt bērnu fotografēšanai pirmsskolas ikdienas

attēlošanai. Visi vecāki vienbalsīgi tam piekrita un savu lēmumu apliecināja, parakstoties uz pirmsskolas vadītājas izveidotas fotografēšanas atļaujas anketas. Šādas domubiedru grupas izveide atviegloja gan skolotāju, gan vecāku ikdienu, tādējādi veicot aktuālās informācijas apmaiņu daudz ātrākā un mūsdienīgākā saziņas veidā. Vecāki ļoti atzinīgi novērtēja šādu sadarbības metodi, atzīstot, ka saņemot skolotāju ziņas tieši uz telefonu, spēj savlaicīgāk organizēt un plānot savu laiku, veicot dažādus darbus vai situācijas saistībā ar pirmsskolas pedagoģisko procesu vai ikdienu, piemēram, izpildot skolotāju lūgumus par dažādiem kompozicionāliem darbiem vai aktuālajiem pasākumiem. Šāds mērķtiecīgi organizēts un efektīvs sadarbības ieteikums koordinē vecāku vēlmi iesaistīties visā pirmsskolas procesā, tādējādi esot visu laiku lietas kursā par pirmsskolā notiekošo, kā arī tādējādi vecāki var vairāk iesaistīties sadarbībā ar paša bērnu. Bērns jūtas novērtēts, un pats spēj atzinīgi novērtēt vecāku centienus iesaistīties pirmsskolas procesā. Un arī tādējādi bērns spēj attīstīties maksimāli efektīvā vidē kā daudzpusīgi attīstīta personība.

NOBEIGUMS

Tātad kā jau tika noskaidrots, tad audzināšana ir mūžīga. Tai nākas pielāgoties gan izmaiņām sabiedrībā, gan tās prasībām. Tomēr tās mērķi nav mainījušies – kā galvenais audzināšanas mērķis tiek izvirzīta pilnvērtīgas un daudzpusīgas personības attīstība. Lai sasniegtu šo mērķi nākas mērķtiecīgi izvēlēties audzināšanas uzdevumus un metodes. Tomēr personība nevar pati par sevi rasties. Tās attīstība tiek sekmēta ģimenes apstākļos vai pirmsskolā. Ģimenei ir pirmās iespējas regulēt bērna attīstību sev vēlamā virzienā, un tieši ģimenes audzināšanas ietekme būs tā, kura virzīs bērna personības attīstīta. To kāda tā būs, noteikts ģimenes audzināšanas stils. Vēlāk bērnam uzsākot gaitas pirmsskolā, skolotājiem būs jau grūtāk virzīt personības attīstību sev vēlamā virzienā, jo bērns jau spēj apzināties savu esamību. Kā arī ne vienmēr vecāki ir apmierināti ar pirmsskolas ietekmi uz bērna attīstību. Bet šādu gadījumu ir maz.

Tomēr var apgalvot, ka veiksmīgas personības attīstībā ir jāiesaistās gan vecākiem, gan pirmsskolai. Jo vecāki ir devuši pirmās pieredzes pamatu bērna dzīvē, kuru vēlāk pirmsskolai ir jāpilnveido. Tāpēc var apgalvot, ka šāda mijiedarbība ir būtiski nepieciešama. Jo nereti nākas secināt, ka vecāku audzināšanas rezultātā nākas veikt korekcijas bērna attīstība, vai otrādi – vecāki tiek lūgti aktīvāk iesaistīties bērnu pirmsskolas gaitās, tādējādi sekmējot bērnu daudzpusīgo attīstību. Tādēļ tika izstrādāts šis pētījums, lai rastu atbildi uz pētījuma jautājumu, kādi sadarbības aspekti vislabāk veicina bērna personības attīstību. Pētījuma gaitā tika rasta atbilde – bērna daudzpusīgas un harmoniskas personības attīstību veicina kopējs ģimenes un pirmsskolas darbs jeb sadarbība, tās kopēji mērķi un uzdevumi. Pētījumā tika atklāts, ka sadarbībai ir jābūt abpusējai – tās kvalitāti var novērtēt un koriģēt gan ģimene, gan pirmsskola. Iesaistoties sadarbībā, gan pirmsskola, gan ģimene veic kopēju, vienotu un mērķtiecīgu darbu bērna personības attīstībai, kurš būs kā garantija bērna veiksmīgai turpmākajai dzīvei.

Kā arī var apgalvot, ka bērnības laiks ir visjaukākais bērna dzīvē, tāpēc gan vecākiem, gan pirmsskolai šis laiks ir jānodrošina tā, lai bērns ar prieku dotos gan uz pirmsskolu, gan mājām. Lai bērns ierastos un aizietu pārpildīts ar pozitīvām emocijām, zināšanu bagāts un, lai vēlāk atcerētos savas pirmsskolas gaitas, atmiņā ataustu tikai patīkamas atmiņas.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. **Baldiņš, A., Raževa, A.** *Skolas un ģimenes sadarbība*. Rīga : Pētergailis, 2001. 81 lpp.
2. **Dauge, A.** *Audzināšanas ideāls un īstenība*. Cēsis ; Rīga : Jēpe, 1928. 125 lpp.
3. **Gudjons, H.** *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007. 394 lpp.
4. **Jansone – Ratinika, N.** *Tēva pedagoģiskā kompetence mūsdienu ģimenē*. Rīga, 2013. 272 lpp.
5. **Jurgena, I.** *Vispārīgā pedagoģija*. Rīga : Izglītības soļi, 2002. 144 lpp.
6. **Karpova, Ā.** *Personība. Teorijas un to radītāji*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1998. 222 lpp.
7. **Lieģeniece, D.** *Kopveseluma pieeja bērna audzināšanā*. Rīga : RaKa, 1999. 262 lpp.
8. **Likona, T.** *Bērna audzināšana*. Rīga : Avots, 2000. 523 lpp.
9. **Makarenko, A. S.** *Par audzināšanu ģimenē*. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1956. 237 lpp.
10. **Medne, D.** *Audzināšana ģimenē Latvijas transformatīvajā sabiedrībā*. Rīga, 2010. 210 lpp.
11. **Pečērņikova, I.** *Pamudinājumi un sodi bērnu audzināšanā*. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1960. 87 lpp.
12. **Piažē, Ž.** *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga : Pētergailis, 2002. 318 lpp.
13. *Pirmsskolas izglītības mācību satura programma* [tiešsaiste]. 2012 – [citāts 25.11.2016.]. Pieejams:
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskolai/pirmssk_izgl_m ac_programma.pdf
14. *Psiholoģijas vārdnīca*. Rīga, 1999. 157 lpp.
15. **Puškarevs, I.** *Attīstības psiholoģija*. Rīga : RaKa, 2001. 88 lpp.
16. **Puškarevs, I., Golubeva, A.** *Bērna attīstība*. Lielvārde : Lielvārds, 1999. 119 lpp.
17. **Svence, G.** *Attīstības psiholoģija*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. 158 lpp.
18. **Špona, A.** *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga : RaKa, 2006. 211 lpp.
19. **Rubene, Z.** *Cik bīstami ir domāt?* [tiešsaiste]. 12.02.2015. [atsauce 25.11.2016.]. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/zanda-rubene-cik-bistami-ir-domat.d?id=45568536Inta>
20. **Zelmenis, V.** *Audzināšana ģimenē*. Rīga : Latvijas PSR Zinību biedrība, 1981. 35 lpp.
21. **Zelmenis, V.** *Īss pedagoģijas kurss*. Rīga : Zvaigzne, 1991. 213 lpp.

22. **Zinātniskie raksti.** *Ģimenes pedagogijas jautājumi.* Rīga : Latvijas PSR Izglītības ministrijas Pedagoģijas zinātniskās pētniecības institūts, 1978. 167 lp

PIELIKUMI

1. pielikums

PARAUGS

Labdien!

Latvijas Universitātē tiek veikts pētījums par ģimenes un pirmsskolas sadarbību 4 – 5 gadus vecu bērnu audzināšanā. Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs. Anketa ir anonīma un atbildes tiks izmantotas tikai apkopotā veidā. Anketas aizpildīšana aizņems ne vairāk kā 10 – 12 minūtes.

1. Jūsu vecums _____
2. Cik bērnu ir Jūsu ģimenē? _____
3. Ja Jūsu ģimenē ir vēl citi bērni, miniet viņu dzimumu un vecumu _____
4. Kādi ģimenes locekļi veido Jūsu ģimeni? (ikdienā dalot vienu mājsaimniecību)

-
5. Vai Jūsu bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi? _____
 6. Cik ilgi Jūsu bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi? (miniet pilnus gadus) _____
 7. Vai Jūs esat apmierināts ar pirmsskolas izglītības iestādes izvēli? (ja atbildējāt „nē”, miniet iemeslu)

-
8. Vai Jūsu bērns labprāt apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi? (ja atbildējāt „nē”, miniet iemeslu)

-
9. Vai, Jūsprāt, pirmsskola spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu? (ja atbildējāt „nē”, miniet iemeslu)

-
10. Kurš Jūsu ģimenē uzņemas vadošos darbību Jūsu bērna audzināšanā?

-
11. Vai Jūsu uzskati bērna audzināšanā sakrīt ar citu ģimenes locekļu uzskatiem? (ja atbildējāt „nē”, miniet iemeslu)

-
12. Raksturojiet Jūsu ģimenes audzināšanas stilu

- Autoritatīvs – bērnam ir jāklausa!
 - Demokrātisks – bērns un vecāki ir vienlīdzīgi!
 - Aprūpējošs – galvenās ir bērna vajadzības!
 - Citi varianti
-

13. Miniet Jūsu bērna audzināšanas galveno mērķi

14. Kādi, Jūsaprāt, ir galvenie audzināšanas uzdevumi pirm skolā? (varat atzīmēt vairākus variantus)

☐ Sniegt kvalitatīvu izglītību	☐ Sekmēt bērna sociālās prasmes
☐ Sekmēt dažādu prasmju attīstīšanu	☐ Sekmēt bērna radošumu un harmoniskumu
☐ Izcelt un pilnveidot bērna individualitāti	
☐ Citi varianti	

15. Vai Jūs iesaistāties Jūsu bērna pirmsskolas procesā?

16. Kā Jūs iesaistāties sadarbībā ar pirmsskolas izglītības iestādi? (varat atzīmēt vairākus variantus)

☐ Piedalos vecāku sapulcēs	☐ Sagādāju nepieciešamos mācību materiālus
☐ Piedalos dažādos pasākumos	☐ Atsaucos uz skolotāju aicinājumiem/lūgumiem
☐ Risinu dažādas situācijas saistībā ar bērnu	
☐ Kopīgi ar bērnu mācāmies/atkārtojam pirmsskolā apgūto	
☐ Ieklausos skolotāju teiktajā par bērna sasniegumiem/uzvedību	
☐ Citi varianti	

17. Kādi, Jūsaprāt, ir galvenie pirmsskolas izglītības iestādes un ģimenes sadarbības mērķi? (varat atzīmēt vairākus variantus)

☐ Bērns iegūst kvalitatīvu izglītību personība	☐ Bērns ir harmoniska un daudzpusīga
☐ Bērns aug un attīstās pozitīvā vidē	☐ Bērnam patīk, ja vecāki iesaistās PII ikdienā
☐ Citi varianti	

18. Kādas ir Jūsu vēlmes sadarbības pilnveidošanai ar pirmsskolas izglītības iestādi?

19. Vai Jūsu ģimenes un pirmsskolas sadarbība ir bijusi veiksmīga un tās mērķi sasniegti? (ja atbildējāt „nē”, miniet iemeslu)

Paldies par atsaucību!

Ekspertu intervijas jautājumi

1. Kā Jūs domājat, ko tieši personības iegūst pirmsskolas periodā, kā tas ietekmē bērna dzīvi?
2. Kā Jūs raksturotu mūsdienīgu ģimeni?
3. Kā Jūs domājat, vai mūsdienu ģimene spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu?
4. Kāds, Jūsaprāt, ir galvenais sadarbības mērķis starp ģimeni un pirmsskolu?
5. Kā Jūs vērtējat ģimenes un pirmsskolas sadarbību un tās iespējas?
6. Kas, Jūsaprāt, varētu būt vainojams pie vecāku nevēlēšanās iesaistīties pirmsskolas pedagoģiskajā procesā?
7. Kā varētu visefektīvāk motivēt tos vecākus, kuri nevēlas iesaistīties sadarbības procesā?
8. Kādas sadarbības formas vai metodes vislabāk izvēlaties Jūs - Jūsu pirmsskolā?
9. Ko Jūs ieteiktu skolotājiem veiksmīgas sadarbības īstenošanai?
10. Kāda ir Jūsu vīzija par Latvijas pirmsskolas izglītību nākotnē - kas būs jauns un kā mums, tam sagatavoties?

Ekspertu intervijas atbildes

Kristīne Bekmane – pirmsskolas izglītības iestādes „PROSUM” skolotāja ar 8 gadu stāžu

1. Kā Jūs domājat, ko tieši personības iegūst pirmsskolas periodā, kā tas ietekmē bērna dzīvi? Manuprāt, tas ļoti atšķirīgs no vides, kādā nonāk bērns. Ja vide ir personībai labvēlīga, tad tai ir iespēja attīstīties, augt/ mācīties, personība katrā ziņā iegūst. Taču, ja vide ir nelabvēlīga, tad arī personība no tā neko neiegūst vai tieši otrādi, tiek negatīvi ietekmēta, pakļauta.

2. Kā Jūs raksturotu mūsdienīgu ģimeni?

Mūsdienīga ģimene, diemžēl ir darbaholiska, ar dažādām tehnoloģijām bagāta. Maz laika velta klasiskām vērtībām.

3. Kā Jūs domājat, vai mūdienu ģimene spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu?

Domāju prot, bet tas ir atkarīgs no vecāku vērtību sistēmas, jo bagātāka iekšējā pasaule vecākiem, jo bērns lielāks ieguvējs. Liels + mūdienu ģimenēm, vecāki paliek 'izglītotāki, kaut gan dažreiz ar šo "izglītību" var iebrukt otrā grāvī.

4. Kāds, Jūsaprāt, ir galvenais sadarbības mērķis starp ģimeni un pirmsskolu?

Protams, laimīgs bērns. Ja sadarbība ir veiksmīga, vecāki pozitīvi komunicē ar skolotājiem un otrādi, bērnam ir vieglāk šādā vidē.

5. Kā Jūs vērtējat ģimenes un pirmsskolas sadarbību un tās iespējas?

Ļoti atkarīgs no vecāku vēlmēm, skolotāja ambīcijām. Sadarbība iespējama kā ļoti laba, sirsnīga un veiksmīga, līdz ļoti neveiksmīgai - vēsai vai pat naidpilnai (ir dzirdēti gadījumi).

6. Kas, Jūsaprāt, varētu būt vainojams pie vecāku nevēlēšanās iesaistīties pirmsskolas pedagoģiskajā procesā?

Netiek atbildēts

7. Kā varētu visefektīvāk motivēt tos vecākus, kuri nevēlas iesaistīties sadarbības procesā?

Mēģināt izdomāt, kuras būtu īstās "sirds stīgas" konkrētajiem vecākiem. Vienmēr, vienmēr, vienmēr pozitīva komunikācija no skolotāju puses, izglītot, stāstīt par bērna prieku, kāds rodas, ja vecāki iesaistās.

8. Kādas sadarbības formas vai metodes vislabāk izvēlaties Jūs - Jūsu pirmskolā?

Mēģinām iesaistīt vecākus dažādās ikdienas aktivitātēs, ja vecāki izrāda iniciatīvu, noteikti iesaistām, saruna - vienmēr ja rodas kādas situācijas vai vienkārši, ir kas labs sakāms, sakām laikus, cenšamies aprunāties. Saziņa sociālajos tīklos izveidotā domubiedru grupā, e-pastā ik mēnesi informācijas apmaiņa. Papildus ir 2x gadā vecāku tikšanās, kad iespējams pārrunāt par interesējošo, iesaistīt vecākus.

9. Ko Jūs ieteiktu skolotājiem veiksmīgas sadarbības īstenošanai?

Vienmēr informēt par visu vecākus, būt pretimnākošiem, pacietīgiem. Atcerēties, ka būtībā vecāks skolotājam nodod vissvarīgāko kas vien viņam ir.

10. Kāda ir Jūsu vīzija par Latvijas pirmsskolas izglītību nākotnē - kas būs jauns un kā mums, tam sagatavoties?

Noteikti būs kaut kas jauns. Tā kā pati pāreju no klasiskas mācīšanās pieejas Montessori pedagoģijas pieejā, varu teikt, pedagogi, kas turpinās pēc "vecās skolas" nespēs vairs ilgāk tādā garā strādāt, jo bērni ļoti mainās, nestrādā - tu darīsi kā es tev teikšu! Mūsdienu bērniem ļoti svarīgi mācīties darot. Arī pati sistēma ar steigu ir jāmaina.

Ekspertu intervijas atbildes

Iveta Kiope – Rīgas 124. pirmsskolas izglītības iestādes „Dzērvenīte” skolotāja ar 17 gadu stāžu

1. Kā Jūs domājat, ko tieši personības iegūst pirmsskolas periodā, kā tas ietekmē bērna dzīvi?

Prasmes un spējas pielāgoties apkārtējai sabiedrībai un videi, sapratni par sevi un savu vietu sociumā, kas tālākajā dzīvē ļauj elastīgāk pielāgoties dažādām izmaiņām, norisēm ar stabilu emocionālo reakciju.

2. Kā Jūs raksturotu mūsdienīgu ģimeni?

Mūsdienīga ģimene – abi vecāki strādājoši, cenšas saviem bērniem nodrošināt dažādus interešu pulciņus, interesējās par kultūras, politikas u.tml. aktualitātēm – ideālais variants.

Vidējā statistiskā – darbā pārguruši vecāki, kas savu spēju robežās cenšas audzināt bērnu, reizēm brīvdienās izraujas uz kādu teātra izrādi, pastaigām, daļu laiku pavada tehnoloģijās un sociālajos tīklos.

3. Kā Jūs domājat, vai mūsdienu ģimene spēj nodrošināt pilnvērtīgu audzināšanu?

Atkarībā no apstākļiem un vecāku apzinīguma. Ir vecāki, kuri kaut noguruši, veltīs bērnam laiku, ir tādi, kuri aizbildinās, ka „es jau labprāt, bet man vēl ir jāizdara tas, tas, tas...”. Ja nav atbalsta (vecvecāki, draugi u.t.t.), tad ir grūti sniegt visu nepieciešamo audzināšanu ģimenē. Un jā, tagad ir tik daudz teoriju un ieteikumu par bērnu „pareizu” audzināšanu, ka vecāki reizēm neieklausās savā sirdsbalsī un bērnā, bet gan sabiedrības viedoklī.

4. Kāds, Jūsuprāt, ir galvenais sadarbības mērķis starp ģimeni un pirmsskolu?

Mērķis – sniegt bērnam iespēju, nodrošināt to, lai bērnam būtu drošības sajūta, vienotas prasības, noteikumu un zināšanu, prasmju, spēju apguve.

5. Kā Jūs vērtējat ģimenes un pirmsskolas sadarbību un tās iespējas?

Kamēr sabiedrībā nebūs izpratnes plašākā mērā par to, ka pirmsskolas vecums ir vissvarīgākais

bērna attīstībā, tikmēr daudzi vecāki nevēlēšies lieki tērēt laiku „muļķībām”. Ja veidojas pozitīva sadarbība, tad iespējas ir bezgalīgas bērna attīstībai.

6. Kas, Jūsaprāt, varētu būt vainojams pie vecāku nevēlēšanās iesaistīties pirmsskolas pedagoģiskajā procesā?

Sistēma kā tāda – skolotājs ir pārslogots ar bērnu skaitu, papīru pildīšanu, nespēj, neprot organizēt, ieinteresēt vecākus, mainīgās prasības izglītības jautājumos – izmaiņas, neizpratne par to, kas būs turpmāk. Un, protams, vecāku pārslodze darbā – cilvēks, kas ir noguris, nespēj uzvert emocionāli atsaucīgi piedāvāto informāciju.

7. Kā varētu visefektīvāk motivēt tos vecākus, kuri nevēlas iesaistīties sadarbības procesā?

Pakāpeniski un neatlaidīgi, pierādot sadarbības svarīgumu ar bērna pozitīviem rezultātiem un izmaiņām – sākt ar nelielu iesaistīšanos.

8. Kādas sadarbības formas vai metodes vislabāk izvēlaties Jūs - Jūsu pirmsskolā?

Individuālas sarunas, uzslavas, vecāku informēšana par bērna ikdienas gaitām, iesaistīšanu pirmsskolas izstādītēs u.c.

9. Ko Jūs ieteiktu skolotājiem veiksmīgas sadarbības īstenošanai?

Atcerēties, ka katram vecākam ir sava pieeja, kuru atrodot (analizējot sarunas, vecāku izturēšanos dažādās situācijās, pasākumos u.tml.), var vecākus ieinteresēt un motivēt. Arī vecāki ir tikai cilvēki.

10. Kāda ir Jūsu vīzija par Latvijas pirmsskolas izglītību nākotnē - kas būs jauns un kā mums, tam sagatavoties?

Pirmsskolā vairāk individuālas pieejas – lielāks atbalsta personāls, lai nodrošinātu bērnu patstāvīgu darbošanos un darbošanos dažādās telpās. Elastīgs dienas režīms – atbilstošs bērna individuālajam režīmam. Daudzveidīgs izziņas, pētniecības materiālu piedāvājums.

Vecāku un bērnu gatavotas kartona mājiņas – dekorācijas par godu Latvijas proklamēšanas gadadienai

Vecāku un bērnu gatavotas sniegpārslīņas – grupas dekorācijas

Vecāku organizētas pēcpusdienas – sakopšanas talkas kopējs darbs – nojumes vizuāla atjaunošana

Skolotāju izveidotā domubiedru grupa sociālā tīklā „Whatsapp”

Multivide

55 >

Klusums

Pielāgotie paziņojumi

Šifrēšana

Ziņas, ko nosūtāt šajā grupā, ir nodrošinātas ar šifrēšanu. Pieskarities, lai uzzinātu vairāk.

Dalībnieki

33 NO 256